

શુદ્ધિપત્રક

	શુદ્ધિ	પૃષ્ઠાંક
અશુદ્ધિ	શુદ્ધા	૨૪
શુદ્ધા	અનુકૂળતા	૨૫
અનનુકૂળતા	સૂરિ	૪૪
સૂરિ	અમુકથી વધારે	૪૭
વધારે	ઉપર	૫૮
ઉપર	ગ્રહસ્થે	૬૬
ગ્રહસ્થ	નૈનધર્મિ	૮૬
નૈનધર્મિ	પ્રભાવસ્થાન	૯૧
પ્રભાવસ્થાન	ઉપરના કરે	
ઉપરના કરે		

निवेदन

ગિરનારા પ્રાચીનજાગીરામાં મનુષ્ય વર્ગ દિવ્યકોશિના છે એમના
ને માન નથી. કદાચના મનુષ્યના નામ કે જે આપણી વિદ્ય અર્થી
નથી. તેને વિદ્ય દર્શી પદાવધાની માત્રાન વર્યાપદારી મનુષ્યના
માં જેવડે એમની છે. આ વર્યાપદારી જેને મનુષ્ય નવિધાએ તે
તેને મદ્યપદારી અવનઃ આ વર્યાપદારી મદ્યપદારી મદ્યપદારી નથી

[illegible][illegible]

મનુષ્ય જીવનની અમૂલ્ય મૂડી છે. એના નિયંત્રણથી જ મનુષ્ય જીવનની પ્રતિષ્ઠા વધે છે.

પૂજ્ય પરમોપકારી આગમગ્રંથ ગુરૂવર્ય આચાર્ય દિવાકર શ્રીમદ્વિજય જંબૂસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબે આવા અવશ્યક વ્રત-નિયમો સંબંધી સાહિત્ય સં. ૧૯૯૭ ના વહવાણ સીટીના આતુર્ભાસમાં લખીને સમાજને સમર્પ્યું હતું. સમાજને તેનાથી અત્યંત ઉપકાર થયો હતો. એ આવૃત્તિ દુકં વખતમાં ખલાસ થઈ હતી. તે પછી આ પુસ્તિકાઓની માગણી ખૂબજ વધવા પામી હતી. પૂજ્યશ્રીને અમોએ બીજી આવૃત્તિ તૈયાર કરી આપવા ખાસ આગ્રહભરી વિનંતિ કરી. તે લક્ષમાં લઈને તેઓશ્રીએ આ રવ પર તારક પ્રયાસ સેવવાનો જે અનુગ્રહ કર્યો છે તે બદલ પૂજ્યપાદશ્રીના આપણે નિઃશંક આભારી છીએ.

પાદરા સંઘની આગ્રહભરી વિનંતિથી પૂજ્યપાદ ગુરૂદેવ સપરિવાર દા. ૭૦ સં. ૨૦૦૨નું આતુર્ભાસ પાદરા જૈનશાળામાં

* પૂજ્યશ્રીના શિષ્યરત્ન મુનિવર્ય શ્રી બાહુચિજયજી હેતુ પાંગ વર્ષોથી દી. બી. નો વ્યાપિ ભોગવના હતા. પૂજ્યશ્રી તરફથી તેઓશ્રીને સેવા સુશ્રૂષા તથા આરાધના છેક સુધી સંપૂર્ણ કરાવવામાં આવી હતી. તેઓશ્રીના કાળધર્મ સં. ૨૦૦૨ ના અપાક ગુરુ જ મંગળવારે સાંજે પાંગ વાંગ પાદરા મુકામે જૈનશાળાના ઉપાશ્રયમાં સમાધિપૂર્વક થયો હતો. શ્રી સંઘે તેઓની સ્મરણ યાત્રા ભવ્ય વિધિથી કરવી હતી. તેઓશ્રીના પાણ્ય પુણ્યસ્મરણમાં પાદરા સંઘે ઉપવાસ, એકાસણા, આમેત, પાપવ, પન્થો, તેમજ જીવદયા વિગેરેમાં મુદર સાત ઉજાવ્યા હતા. અને તેમની વાર્ષિક નિર્ગિએ શ્રી સંભવજિનાવયમાં કાયમી પન્થ ભાગાવવાનું પાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે.

સસન્દાર પંચાર્યા. પૂજ્યશ્રીની અમૃતવાણીથી પાદરા સંધને અમૃતપૂર્વ લાભ થયો. આ વખતે કોઈ વખત પૂર્વે નહિ થયેલ તેવા શાસનપ્રભાવનાના ઉન્નયો, પર્વાધિરાજની તપશ્ચર્યાઓ, પોષધાદિક ક્રિયાઓ, દેવદ્રવ્ય, જ્ઞાનદ્રવ્ય, સાધારણદ્રવ્યાદિકની ઉપજો, અદારગામની ટીપો, સ્વામિભક્તિ, તથા અનુકંપા વિગેરે ધર્મનાં કાર્યો તથા લાવનાઓ, વિદાર થતા મુઘી અખંડ વ્યાખ્યાનવારા સાથે પાદરા ખાતે કદી ન બૂલાય તેવાં સવળાં નિર્વિદ્ધ થયાં હતાં. સં. ૧૯૯૭ ના ચાતુર્માસની માફક આ ચાતુર્માસમાં શા. રમણલાલ પ્રેમચંદ જેવા પુણ્યશાળીની લાવનાથી વ્યાખ્યાનમાં શ્રી ભગવતી મહામૂલ તથા કુમારપાળ ચરિત્ર શ્રવણ કરવાનો શ્રી પાદરા સંધને અપૂર્વ લાભ મળ્યો હતો. આ અને અન્ય પંદર પાઠનાદિક સ્વ પર કલ્યાણકર આરાધનાયોગોમાંથી અવદાશ મેળવીને પૂજ્યશ્રીએ જનહિત માટે પૂર્વ આવૃત્તિમાં ઘટતા સુધારા વધારા કરીને આ દ્વિતીયાવૃત્તિની પ્રસાદી ધરી છે.

અમે આશા રાખીએ છીએ કે વાંચકો એનો સુંદર લાભ ઉઠાવશે. આ આવૃત્તિના પ્રકાશનમાં જે મહાનુભવોએ દ્રવ્ય સહાયતા કરી છે તેમના અમે ઉપકૃત છીએ. પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં પ્રેસદોષ વિગેરેથી જે કોઈ ક્ષતિ માલુમ પડે તેને ક્ષમા સાથે મુન વાંચકો સુધારીને વાંચશે, એવી વિનંતિ છે.

માગસર સદ્ દિનીય
પંચમી, શુક્રવાર,
સં. ૨૦૦૩
મુ. પાદરા.

લી.

રતીલાલ ચુનીલાલ દલાલ

માતૃશ્રી મુક્તાબાઈ

મ સં. ૧૯૦૧

દેવોન્સર્ગ સં. ૨૦૦૧

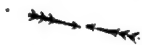
ॐ अर्हत्-प्रकटप्रभावि-श्रीदर्भावती-पार्શ्वनाथ-
स्वामિने नमः ।

तपोगच्छगगनदिनमणिपूज्यपादपरमगुरुजैनाचार्य-
श्रीमद्विजयप्रेमसूरिपूरन्दरेभ्यो नमः ।

नित्यनियમે અને જીવનવ્રતો

જરા વાંચો

વિરનિવાન આદર્શ ગૃહસ્થ જીવન બનાવવા માટે આ
પુસ્તકમાં નિત્યનિયમો અને શ્રાવણનાં જીવનવ્રતોની નોંધ કરી છે.
જન્મેલા મનુષ્યને મરણુ તો અવશ્ય આવે જ છે, પરંતુ વિશ્વમાં
એક સંસારત્યાગી મુનિમહાત્માનું પંડિત મરણુ જ શ્લાઘાપાત્ર
ગણાય છે. તે પ્રાપ્ત કરવાનું સદ્બાળ્ય દક્ષિણા ગૃહસ્થોએ
સંસારસંગમાં રહ્યા છતાં પોતાનું જીવન શક્ય તેટલું વિરતિ પ્રધાન
બનાવવું જોઈએ. પરમ દયાળુ શ્રી સર્વજન તીર્થંકર પરમાત્માએ
ગૃહસ્થો માટે શ્રી સમ્યક-ચમત્સ આરતી અને આદ્ય નિયમો વિગેરે

ગ્રહીકે કોઈ વેપાર કરવાનું છોડી દેતા નથી, તેમ નિયમ તુટવાની ગ્રહીકે નિયમ લેતા અટકવું જોઈએ નહિ, કારણ, નિયમ નહિ લેનાર કરતાં લેનારને શાસ્ત્રકારોએ આરાધક કહેલો છે. દાં. નિયમ લીધા પછી અગાળર પાલવા માટે અને તેમાં અતિચારાદિ કાર્ત્ત દોષ ન લાગી જાય તે માટે ચીવટ ખૂબ રાખવી રહી.

આમાં જે દલ્લમો નોંધી છે તેમાંથી નિયમ વિગેરે ગ્રહણ કરનાર જેટલા અધિક નિયમો અધિક ત્યાગના ભાંગે ગ્રહણ કરી શકાય તેટલા તે રીતે જ ગ્રહણ કરવા, જે સુધારા વધારા કરે તે નોંધી લેવો, ન લઈ શકાય તેવા નિયમો વિગેરે માટે નિશાની કરી ભવિષ્યમાં શીઘ્ર લેવાની ભાવના રાખવી. આ પ્રયાસનો ઉદ્દેશ વાંચકોને વિનંતિ ગુણમાં લાવવાનો છે, એટલે આમાં રહી જતી વસ્તુ ગુરુગમથી ઉમેરે તો વાંધા નથી. શક્તિ, સામગ્રી કે સંયોગોની પ્રતિદલતાથી જેમણે છૂટકાટો રાખવી હોય તેઓએ નિયમોની આવડુમાં તે નોંધી લેવી. આ તો એક દિશા છે. આત્મ-સાધના માટે જેઓએ મુદ્દલ પ્રવેશ કર્યો ન હોય તેમણે આ નિયમોના દરવાજાંથી પ્રવેશ કરવો, જેઓએ પ્રવેશ કર્યો હોય તેમણે તેનાથી આગલ વધવું, એવી લેખકની વાંચકો પ્રત્યે ખાસ ભક્ષામણ છે. લેખકને ખાતરી છે કે આ નિયમનિયમો અને હવનવ્રતો ગ્રહણ કરનારનું હવન સંચારમાં ઉન્ની કોટિનું સાદું નીતિમય નિયમસરનું અને ધણા પાપ વિનાનું પવિત્ર બનાવશે. પ્રત્યેક ધર્માભિલાષી મનુષ્યના હવનમાં નિયમો અને વ્રતોમાં લખ્યા પ્રમાણે ધણું ખર્ચ તો જનનું થે હોય છે, તથાપિ દાંડે ભિન્ના, અનભિન્ના

અને તૃણાથી થતા નિયમો ગ્રહણ કરતા નથી, તેઓ જો આ વાંચીને સ્વતૃણાતરંગિણીના વેગને રોકી નિયમાદિ ગ્રહણમાં ઉદ્યુક્ત થશે તો આ અદ્ય પ્રયાસ વિશેષ સફળ થયેલો મानी શકાશે.

વિરતિપ્રેમીઓની મુગમતા માટે આની સાથે બીજા વિભાગો પણ દાખલ કરેલા છે. છુટા નિયમો ઉપરાંત માર્ગાનુસારિતાના ગુણો, સમ્યક્ત્વ, આરત્રતો, અતિચારો અને બીજા શ્રાદ્ધ જીવનની ઘણી ઉપયોગી લક્ષીકરો સમજાવેલી છે. તેમાં ‘નિયમ’ ‘જયણા’ તથા ‘ધ્યેય’ સમજાવવા સાથે છેલ્લે ‘નોંધ’ની જગ્યા મુકવામાં આવી છે. વ્રત ગ્રહણ કરનારે પોતાની જરૂર પ્રમાણે ઉપયોગ કરવો. પરમાર્થત શ્રીકુમારપાલ મહારાજના વ્રતો વિગેરેની લક્ષીકર પણ આલેખવામાં આવી છે. વાંચકો આથી અત્મસાધનાના માર્ગે વિરતિ આદરવામાં તથા શાસન ભક્તિ કરવામાં વધુ પ્રેરણા મેળવી શકશે, એવો વિશ્વાસ રાખવામાં આવે છે. આ છુટકે વાંચકો પોતાની પાસે રાખે, અને તેનું વધુ ને વધુ પરિશીલન કરે તે તત્ત્વપ્રાર્થિ અને તેમાં પ્રગતિ સાધવાની દૃષ્ટિએ ખાસ ઇચ્છયા યોગ્ય છે. વાંચકોની સાનુકૂળતા માટે પહેલી આવૃત્તિ કરતાં બીજી આવૃત્તિમાં ઘણા ફેરફારો યોજવામાં આવ્યા છે, તે ધ્યાનમાં રહે.

તથાસ્તુ ॐ શાન્તિઃ ।

विभाग १२

नियमावली

१. दसमेक्षा श्री विनयवती भवती. अथवा विनयवती न
भवती. अथवा श्री विनयवती न भवती. अथवा श्री
विनयवती न भवती. अथवा श्री विनयवती न भवती.

२. राज अथवा राजमहाराज भवती. अथवा राजमहाराज
भवती. अथवा राजमहाराज भवती. अथवा राजमहाराज भवती.

३. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती
भवती. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती भवती.

४. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती
भवती. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती भवती.

५. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती
भवती. अथवा श्री विनयवती भवती. अथवा श्री विनयवती भवती.

(୨ଶି ଭିତୀକ ମାଧ୍ୟ) 'ଶ୍ରୀ ! ଯାହା
ଭାବେ ଦେଖିବେ ତାହା ଯେଉଁ 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' ୦୧

'ଶ୍ରୀ ! ଯେଉଁ ଶ୍ରୀ ! ଯେଉଁ
ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ମାଧ୍ୟମେ ପ୍ରାଣେ ମାଧ୍ୟମେ ୦୨

'ଶ୍ରୀ ! ପ୍ରାଣେ ଶ୍ରୀ !
ପ୍ରାଣେ ଶ୍ରୀ ! ପ୍ରାଣେ ମାଧ୍ୟମେ ମାଧ୍ୟମେ ୦୩

'ଶ୍ରୀ ! ଯେଉଁ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ
ଯେଉଁ ପ୍ରାଣେ 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' ୦୪

'ପ୍ରାଣେ ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ !
'ପ୍ରାଣେ 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' ୦୫

'ସାଧୁ' ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ !
'ସାଧୁ' ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ ! 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' ୦୬

'ସାଧୁ' ଶ୍ରୀ !
ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ ! 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' 'ସାଧୁ' ୦୭

·ବିଜାହ ·ସ୍ବିୟା ବିହ ଦୀପକ

୧୦ ମହାଲ , ଲେବକ ଲାହରୀ ଲାହରୀ କଲେ ଲେବକ ୧୬

·ପ୍ରାଣାଳ ପ୍ରାଣାଳୀକାଳ ପ୍ରାଣାଳୀ କାଳ କଲେ ଲେବକ ୧୭

·ବିବେକ ଦୀପକାଳ କଲେ ଲେବକ ୧୮

·ସ୍ବିୟା ପ୍ରାଣାଳୀ କାଳ ପ୍ରାଣାଳୀ କାଳ କଲେ ଲେବକ ୧୯

·ସ୍ବିୟା

ମାଳା ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ୨

·ସ୍ବିୟା ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ

‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ୩

·ଲେବକ ଲେବକ ଲେବକ ଲେବକ

ସ୍ବିୟା ଲେବକ ଲେବକ ଲେବକ ଲେବକ ୪

·ସ୍ବିୟା ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ୫

·ସ୍ବିୟା ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ ମାଳାଳେ

‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ‘ମାଳାଳେ’ ୬

૩૬ ગિલત્સ ચિત્રો જોવાની અને ગિલત્સ વાર્તાઓ વાંચવાની ટેવ રાખવી નહિ.

૩૭ સૃષ્ટિ વિરૂદ્ધ કર્મ કે કૃત્રિમ રીતિઓ શુકલ્ય કરવો નહિ.

૩૮ અમુક ઉમ્મર થતાં જીવનભરનું પ્રહાર્ય અવશ્ય સ્વીકારવું.

૩૯ સીમન્ત-અધરણીનું જમણું જમણું નહિ.

૪૦ પરિવાહમાં આદેશ ઉપદેશ આપવા નહિ.

૪૧ પરિગ્રહનું પરિમાણ કરવું. (જરૂરિયાત ઓછી કરીને ઘર, દુકાન, વખાર, જમીન, રાચરચીલું, દાગીના, સોનું, ચાંદી, ઝવેરાત, અનાજ, ઘી તેલ, રોકડ, દાસ, દાસી, ગાડી, ઘોડા, વિગેરે દરેકનું અથવા એકંદર રકમનું પ્રમાણ નિયત બાંધી લેવું.)

૪૨ પરિગ્રહમાં રાખેલ પ્રમાણ ઉપરાંતનો વ્યાપાર કરવો નહિ.

- ૪૩ પરિગ્રહના ધારેલ પ્રમાણમાં નામ વિગેરે જાદવીને
અવલ સવલ કરવું નહિ.
- ૪૪ જીવદયા જાલવીને તૈયાર વસ્તુના વેપારથી
જાળવિકા ચાલી શકે તેમ કરવું.
- ૪૫ શેર, સટ્ટા, રેસ, આંકફરકે આદિ જીગારના ધંધા
કરવા નહિ.
- ૪૬ સાત વ્યસનો—શિકાર, માંસભક્ષણ, મદિરાપાન,
, ચોરી, જીગાર, પદ્મી, વેશ્યા,—નો ત્યાગ કરવો.
- ૪૭ પરિગ્રહ પરિમાણથી અધિક થાય તેનો
ધર્મકાર્યમાં સદ્વ્યય કરવો. તૃણથી થતી પ્રવૃ-
ત્તિઓમાં ‘ સદ્વ્યય કરીશ ’, એવું ધ્યેય જરૂર
રાખવું, કિન્તુ ‘ સદ્વ્યય કરીશ ’ એવી બુદ્ધિથી
તૃણ પ્રવૃત્તિ વધારવી નહિ.
- ૪૮ લેણદેણનો વ્યવહાર ચોખ્ખો રાખવો. કોઈનું
દેવું, પૈતાનું અગર જાપદાદાનું કરેલું હોય, તે
આપી દેવું, તેમાં ધર્માદાનું દેવું તો પહેલું જ
આપી દેવું.

૪૯ કોઈનાં આજીવિકાનાં અંતિમ સાધનો પડાવી લઈ લેણું પતાવવું નહિ.

૫૦ કોઈ પાસે લેણું ન પતે તો તે વોસિરાવી દેવું, ધર્મના સારા ઉપયોગમાં જાય તેની અનુમોદના ઇચ્છવી.

૫૧ કોઈનું ઉચ્છેદીયું-અવારસીયું-ગ્રહણ કરવું નહિ. (આવે તો તેના નામથી ધર્મર્થ કરવું.)

૫૨ કોઈના મરણના દા'ડા પાણી જમવા નહિ.

૫૩ દરિયાપાર મુસાફરી કરવી નહિ, ચારે દિશા, પિદિશા, ઉર્ધ્વ અને અધોદિશામાં અમુક ગાઉથી વધારે જવું નહિ. (ધર્મના કારણે છૂટ.)

૫૪ ખાવામાં અમુક સંખ્યાથી વધારે દ્રવ્યો મોઢામાં નાખવાં નહિ.

૫૫ કુવા, તલાવ, નદીમાં નહાવા પડવું નહિ. (અગ્રા-નક પડી જવાય, અથવા કાંઠે ઉતરવું પડે તેની જયણા)

૫૬ પાણી અણુગળ વાપરવું નહિ.

૫૭ પાણી પીને ઓઠું પવાલું ગોળામાં ઘોળવું નહિ,
અને પીધેલું પવાલું લુંછીને મૂકવું.

૫૮ જમ્યા પછી થાળી વિગેરે ઘોઘ પીવી.

૫૯ અમુક સંજ્યાથી વધારે લીલોતરી ખાવી નહિ.
(લીપટ કરી લેવું) પર્વતિથિએ મુદલ ખાવી નહિ.

૬૦ મધ, માંસ, મદિરા, માળાણ ખાવાં નહિ.

૬૧ વડ, પીંપળ, ઉદુંગર આદિના ટેટા ખાવા નહિ.

૬૨ વસ્ત્ર અમુક જોડીથી વધારે વાપરવાં નહિ.

૬૩ મીલ, ઘાણી, શસ્ત્ર, વિષ, ભટ્ટી, આમડાં, દ્વિપદ-
ચતુષ્પદના વેપાર, જંગલ કપાવવાં, કોલસા
ખડાવવા, પાણી મુકવવાં, જમીન ફેડવી, નહેરો
કરવી, ગાડી ગાડાં ફેરવવાં, કુટુંબજાનાં રાખવાં,
વિગેરે પ્રકારના અતિ પાપકારી ધંધા કરવા
નહિ.

૬૪ કન્યાવિકૃય કે વરવિકૃય તથા તેનાં દલાલાં કરવાં નહિ.

૬૫ હિંસક ચોળરો અને અગ્નિ અન્યને આપવાં નહિ. (દાક્ષિણ્યતા તથા ધર્મના કારણે જ્યણા)

૬૬ શ્યાન, ઘોડા, બલદ આદિને ખસી કરો, ખેતર સલગાવો, વિગેરે પ્રકારના પાપોપદેશ કરવા નહિ. મનુષ્યો કે જનવર વિગેરેને લડાવવા નહિ. તથા મેળા વિગેરેમાં ગાડી ઘોડા ઢોડાવવા નહિ.

૬૭ મનથી ભુંડા સંકલ્પ કે શેખચલ્લીની વિચાર-માલાઓ ન કરવાનો તેમજ વચનથી ખરાબ ગાળો વિગેરે ન બોલવાનો ઉપયોગ રાખવો.

૬૮ સાંજ સવાર આવશ્યક-પ્રતિક્રિયા કરવું.

૬૯ હુંમેશના વપરાશની વસ્તુઓ અને જરૂરીયાતોનું પ્રમાણ સાંજ સવાર ધારી લેવું તથા તે યાદ કરી લેવું.

૭૦ આપ્તમી, ચતુર્દશીએ ઉપવાસ, આયંગિલ, અથવા
એકાસણું પણ કરવું. તપસ્યા કરવાનો અભ્યાસ
રાખવો.

૭૧ પાણી ઉકાળેલું પીવું.

૭૨ ધર્મધ્યાનમાં રહેવા વાસ્તે પર્વાદિ દિવસે પૌષધ
કરવો.

૭૩ આપ્તમી, ચતુર્દશી આદિ પર્વદિવસોમાં અને
અઠ્ઠાઈઓ તથા ગર્ભકાળમાં બ્રહ્મચર્ય પાળવું.
સ્વસ્ત્રી વિષયમાં અતિપ્રસંગ નહિ કરવો.

૭૪ મુનિમહારાજની તથા સાધર્મિક લાઇની લક્ષિત
હુંમેશાં કરવી. વર્ષમાં અમુક દિવસ તો
મુનિરાજ, અને મુનિરાજના અલાવે વ્રતધારી
સાધર્મિકની લક્ષિતમાં જે ચીજ આપવામાં આવી
ન હોય તે જમવી નહિ.

૭૫ સાત ધર્મદેવો, (જીતમૂર્તિ, જીતમંદિર. આગમ,
દ્રાધુ, સાધવી, દ્રાવક, દ્રાવિકા) સાધારણ, અને

૮૨ ચારિત્ર લેવાના ભાવ રાખવા. જે કોઈ લે તેને રોકવા નહિ, ધનતી સહાય કરવી. ધની શકે તો સ્વપુત્રાદિકના દીક્ષા મહોત્સવ ઉજવવા.

૮૩ ચારિત્ર ન લેવાય ત્યાં સુધી અમુક પ્રિય વસ્તુનો ત્યાગ કરવો.

૮૪ જીવનમાં એકાદ કે તેથી વધુ પણ જીર્ણોદ્ધાર, જિનમંદિર, પાપધશાળા, જ્ઞાનમંદિર અને પાઠ-શાળા જરૂર કરવાં. ન થાય તો કરવાના ભાવ રાખવા, કરનારની અનુમોદના કરવી.

૮૫ શ્રી જિનમૂર્તિ ભરાવવી, પ્રાચીનનો ઉદ્ધાર કરવો, આશ્રાતના થતી હોય તેનું નિવારણ કરવા તત્પર રહેવું.

૮૬ જીવનમાં ધની શકે તો શ્રી સંઘલકિત, પ્રતિષ્ઠા, અંજનશલાકા, શુરૂપદારોહણના મહોત્સવો સ્વ-દ્રવ્યવ્યયથી કરવા અને છ'રી પાળતો શ્રી સંઘ ઠાહવો.

૮૭ શ્રી જ્ઞાન પંચમ્યાદિના તપો કરવા અને તેનું
યથાશક્તિ ઉદ્યાપન વિગેરે કરવું.

૮૮ શ્રી જિનભાષિત આગમ સાહિત્ય લખાવવાં,
પૂજ્ય ગુરૂ મહારાજના ઉપદેશ અનુસાર તેનો
પ્રચાર કરવો અને જરૂરી સ્થલે સુરક્ષિત જ્ઞાન-
ભંડાર બનાવવો.

૮૯ કુટુંબીજનોને તથા અન્યને બને તેટલી ધર્મ-
કરણીની હુમેશાં પ્રેરણા કરવી.

૯૦ ધર્મકરણી કરવામાં પૈદ્ધલીક આશા, લાલસા કે
નામનાની ઇચ્છા વિગેરે સંવધી નહિ.

૯૧ દિગમ્બર તથા અન્ય દેવ દેવીની મૂર્તિને વાંદ-
વાની ઇચ્છા કરવી નહિ.

૯૨ મિથ્યાત્વી લોકોનાં પવો તથા કુશુર્યોને ધર્મની
દૃષ્ટિએ માનવા નહિ.

- ૯૩ ધર્મની શોભા અને લાભ વધે તે પ્રમાણે સાર્વ-
જનિક કાર્યોમાં મદદ કરવી. દીન દુઃખીયાનો
ઉદ્ધાર કરવો.
- ૯૪ કુલ, શીલ, જ્ઞાતિ, દેશ, રાજ્ય, અને ધર્મ વિરૂદ્ધ
લાગે તે કરવું નહિ, તથા ધર્મના વિરોધી વિગે-
રેને ઉત્તેજન આપવું નહિ.
- ૯૫ માતા પિતાને 'નમસ્તે'—નમસ્કાર કરવા.
- ૯૬ વર્ષમાં એક વાર ગીતાર્થ ગુરૂ મહારાજ પાસે
સ્વપાપનું પ્રાયશ્ચિત કરી આત્મશુદ્ધિ કરવી.
- ૯૭ ઉપકારી મુગુરૂ મહારાજને પ્રતિવર્ષે વંદન
કરવા જવું.
- ૯૮ મધ્યરાત્રીએ અથવા વહેલી સવારે ઉઠીને ખંચ-
પરમેષ્ઠિનું ધ્યાન કરવું, ખંચાત્ 'હું કોણ છું ?
ક્યાંથી આવ્યો છું ? શું કરું છું ? શું કરવું
જોઈએ ? શક્તિ છતાં શું નથી કરતો ? મરીને
ક્યાં જઈશ ?' આ પ્રશ્નોનો હંમેશાં વિચાર
કરવો.

માર્ગાનુસારીના યાને મુજનોચિત સદ્ગુહસ્થના ૩૫ ગુણો.

- (૧) દ્રવ્યોપાર્જન ન્યાયથી કરે,
- (૨) શિષ્ટ આચારને વખાણે,
- (૩) સમાન ગોત્ર અને લિંગ કુલાચારમાં દિઠરા દિઠરીના
ત્રિવાદ ન કરે.
- (૪) પાપનો ઠર રાખે,
- (૫) પ્રસિદ્ધ દેશાચારને ઉલ્લંઘે નહિ,
- (૬) રાજનદિ કોઈના અવર્ણવાદ ન બોલે,
- (૭) ખરાબ પાડોશ અને ભય ભરેલા મકાનમાં ન રહે,
- (૮) સદાચારીઓની સોજનમાં રહે,
- (૯) માતા પિતાની સેવા કરે,
- (૧૦) ઉપદ્રવવાલા સ્થાનનો ત્યાગ કરે,
- (૧૧) નિંદામાં પ્રવૃત્તિ ન કરે,
- (૧૨) આદરને ઉચિત અર્થ રાખે,
- (૧૩) રિધિની પ્રમાણે પહેરવેશ રાખે,
- (૧૪) મુશ્રૂપાદિ બુદ્ધિના આદ ગુણો ધારણ કરે.
- (૧૫) નિરંતર ધર્મ સાંભળે,

- (૧૬) એક પચ્ચા વિના બીજું બોજન ન કરે,
- (૧૭) સંતોષથી ભાગે બેસીને ભુખ પ્રમાણે જમે, (ઉભા ઉભા ફરતાં ફરતાં આચર કુચર ન ખાય)
- (૧૮) ધર્મ, અર્થ, કામને પરસ્પર આધા રહિત સેવે, (ધર્મને આધ કરીને અર્થ કામ ન સેવે)
- (૧૯) સાધુ, સંત, મેમાન, અભ્યાગત, દીન, અનાથ, અતિથિ-જનને યથાયોગ્ય અન્નપાનાદિક આપે,
- (૨૦) અભિનિવેશ-મતાગ્રહથી દૂર રહે, ('સાચું' એ માફ' માને પણ 'માફ' એ સાચું' એમ પકડી ન રાખે)
- (૨૧) ગુણનો પદાપાત કરે,
- (૨૨) નિષિદ્ધ દેશ કાળ ચર્ચાનો ત્યાગ કરે,
- (૨૩) દરેક કાર્યારંભમાં પોતાની શક્તિ આદિનો ખ્યાલ કરે, (પ્રુલ્લુલ અથવા સાદસિક થઈને આંધલીયાં ન કરે)
- (૨૪) વ્રતમાં રહેલા અને જ્ઞાનથી મોટા પુરૂષો આદિનું સન્માન કરે,
- (૨૫) માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્ર, ભગિન્યાદિ પોખ્ય વર્ગનું પાલન કરે,
- (૨૬) પરિણામ આદિનો દીર્ઘદષ્ટિથી વિચાર કરે,
- (૨૭) હેતુ અને સ્વરૂપના તારતમ્ય રૂપ વિશેષને વાણુનારે જાય,

- (૨૮) કૃતજ હોય,
 (૨૯) ઉચિતતાથી લોકોને પ્રેમ સંપાદન કરે,
 (૩૦) સન્કાર્ય સેવાય અને અકાર્યથી બચાય, એ માટે લગ્ન
 રાખે,
 (૩૧) દયાળુ હોય,
 (૩૨) શાંત પ્રકૃતિ રાખે,
 (૩૩) પર ઉપકાર કરવામાં તનુપર રહે,
 (૩૪) ક્રોધાદિ આંતર યાત્રુઓને તાળે ન થાય, (ક્રોધ,^૧
 ક્રોધ,^૨ લોભ,^૩ મોહ,^૪ મદ,^૫ અને મત્સર^૬ અથવા દુર્પ)
 (૩૫) સ્વદિનિય સમૂહને વશમાં રાખે.

આવો ગુણુવાન ગૃહસ્થ શ્રી વ્રાતરાગ પરમાત્માના દેશવિરતિ
 ૩૫ વિશેષ ધર્મને માટે યોગ્ય બને છે.

इति धीनित्यनियम-जीवनव्रते प्रथमो विभागः समाप्तः।

મોહનો નશો છે, આ સમજીને મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરો અને સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કરો.

શ્રી સમ્યક્ત્વ—

વ્યાખ્યા—‘શ્રી જિનેશ્વર દેવલી ભગવન્નોએ જે દર્શાવ્યું છે, તે જ સાચું અને શંકાવિનાનું છે, એવી શ્રદ્ધા પૂર્વક શ્રી અરિહંત પરમાત્માને દેવ, ત્યાગી શુદ્ધ ધર્મ પ્રરૂપક નિર્ઘન્ય શુદ્ધમહારાજને શુદ્ધ, અને શ્રી દેવલી ભગવાનના વચનોનું નિરૂપણ કરતાં જૈન પંચાંગી શાસ્ત્રોથી ઉપદેશ કરાતા ધર્મને ધર્મ માનવો, એનું નામ સમ્યક્ત્વ છે. મતપ્રાપ્તિનો આ પાયો છે. મોક્ષ મહેલમાં પ્રવેશ કરવાનો આ દરવાજો છે. આ મતમાં આવીને દરેકે સાચા જૈન બનવું.

(પેટા નિયમો)

૧. રોજ જિનપૂજન કરવી, અનનુકૂળતાએ દર્શન અથવા પૂર્વ દિશામાં ચિત્તવંદન કરવું. (સપાને દર્શન કર્યા વિના દાનગુ ન કરવું, બપોરે પૂજન કર્યા વિના ભોજન ન કરવું, સાંજે દર્શન કર્યા વિના નિંદ્રા ન કરવી.)
૨. એક આંધી નવદારવાળી ગણવી.

(જયણા)

અનામોગ, અજ્ઞાનતા, પરવશતા, વ્યાવહારિક દ્વાક્ષિણ્યતા, લોકોચાર, કુટુંબાદિક દારણે અન્ય અનભિમત દેવગુણાદિકનો આલયિવેક કરવો પડે, વિદ્યાદાતાદિકનું ઉચિત સાચવવું પડે, લોકિક અનુકંપાદિક કાર્યોમાં લાગ લેવો પડે તેનીજ યણા, ધર્મશુદ્ધિથી કશું ન કરે.

(ધ્યેય)

શ્રી અરિહંત દેવ, નિર્ઘન્ય ગુરૂ અને શ્રી નિર્ઘન્ય પ્રવચનનો કહેલો ધર્મ એજ સત્ય છે, એજ મોક્ષદાયક છે, આટી સર્વ અસત્ય છે, લવમાં લમાવનાર છે, એવી મદારી સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા છે. તારક શ્રી જિનશાસ્ત્રની સેવામાં મદાઈ તન, મન, ધન, કુટુંબ પરિવાર અને પ્રાણ સર્વસ્વ સમર્પણ છે. નિશ્ચયથી પર-પુદ્ગલ ભાવને છોડી શુદ્ધ આત્મ સ્વરૂપમાં રમણુતા પામી સ્વ-છવનમાં સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની એકતા સાધવા કેપ સમ્યક્ત્વ પામવાનું ધ્યેય રાખવું.

અતિચારો

સમ્યક્ત્વના પાંચ અતિચાર છે, તે નીચે પ્રમાણે—

(૧) શંકા—શ્રી જિનવચનમાં શંકા રાખવી તે,

- (૭) લૌકીક ગુરૂગત-આરંભ પરિવ્રજાદિ દોષવાળા અન્ય દર્શનીઓના ગુરૂઓને સુગુરૂઓ માનવા તે.
- (૮) લૌકીક ધર્મગત-દિસાદિકથી કુલુપીત અન્ય દર્શનીઓના ધર્મને તથા તેમનાં લેણી, બળેવ, શીતલા સાતમ, નાગપંચમ્યાદિ પર્વોને તેમજ રેડીયા આરસ આદિ રાષ્ટ્રીય દિનાને ધર્મ અને પર્વાદિક કરીને માનવાં તે.
- (૯) લોકોત્તર દેવગત-ચીતરાગ દેવને પણ પૌદ્ગલીક લાલ-સાથી માનવા તે.
- (૧૦) લોકોત્તર ગુરૂગત-ત્યાગી ગુરૂ મહારાજને પણ પૌદ્ગલીક લાલસાથી ભજવા તે.
- (૧૧) લોકોત્તર ધર્મગત-અદિસામૂલક શ્રી જિનધર્મને પણ પૌદ્ગલીક ગુપ્તના લેનુથી સેવવો તે.
- (૧૨) પ્રજાપાગત-શ્રી જિન વચનથી ઉલટા તથા જડવાદ વિગેરે જેવા મિથ્યાવાદોને પુષ્ટિદારક ઉપદેશ-ભાષણ કરવું તે.
- (૧૩) પ્રવર્તનગત-લોકિક તથા લોકોત્તર મિથ્યાત્વ લાગે તેવી દારસ વચનથી વિરુદ્ધ કરાગી કરવી તે.
- (૧૪) પશ્ચિમામગત-મનમાં ગુરૂો દ્વાવાદ રાખીને વધાર્થ ગુરુાર્થની શ્રદ્ધા ન કરવી તે.

(૧૫) પ્રદેશગત-સત્તાગત દર્શન મોહનીય કર્મની સાત પ્રકૃતિઓ વેદથી તે.

સમ્યક્ત્વ અહુણ કરનારે મિથ્યાત્વના આ પંદરે પ્રકારો ત્યજી દેવા, અમત્કારોથી અંતવું નહિ, ગાડરીયા પ્રવાહોમાં તણાવું નહિ, દિગમ્બર અને અન્ય પરિગૃહીત જ્ઞાનમૂર્તિનું વંદન કરવું નહિ, તથા આત્મા છે, તે પરિણામી નિત્ય છે, કર્મનો કત્તાર છે, કર્મફલનો લોકતા છે, મોક્ષ છે, મોક્ષનો ઉપાય રત્નત્રયી રૂપ ધર્મ છે, આ ષટ્સ્થાનો નિરંતર માનવાં.

આગરો ૬—

- (૧) રાજાભિયોગ—રાજા અગર નગરસ્થામિના હુકમથી વિપરીત કરવું પડે તે,
- (૨) ગણાભિયોગ—જનસમૂહના કારણે વિપરીત કરવું પડે તે.
- (૩) બલાભિયોગ—ચોરાદિકના કારણે વિપરીત કરવું પડે તે,
- (૪) દેવાભિયોગ—ક્ષેત્રપાલાદિક દેવતાઓના વશથી વિપરીત કરવું પડે તે,
- (૫) ગુરુનિગ્રહ—માતાપિતાદિ વડિલજનોના આગ્રહે વિપરીત કરવું પડે તે,

(૬) વૃત્તિદ્રાંતાર—મુખ્યેષ આજીવિકાના કારણે વિપરીત કરવું પડે તે,

આસમ્યકત્વ આચારના અપવાદો છે, તે અશક્તિએ, ગાદકારણે, બાહ્યવૃત્તિથી સેવાયા હોય તો તેથી સમ્ય-કત્વ નિયમનો ભંગ થતો નથી.

નોંધ—

શ્રાવકનાં બાર વ્રતો

(પાંચ આશુવ્રતો)

(૧)

“પદ્મ-કુષ્ઠિ-કુણિત્વાદિ, દૃષ્ટ્વા હિંસાફલં સુધીઃ ।
નિરાગ્રસજન્તૂનાં હિંસાં, સંકલ્પતસ્ત્યજેત્ ॥૧૯॥
યો. શા. દ્વિ. પ્ર.

—‘પાંગલા, કોઢીયા, વિકલ આદિ રોગિષ્ઠપણું
હિંસાનું ક્ષણ જાણીને બુદ્ધિમાને નિરપરાધી વ્રસ જીવોની
ઐશ્વર્યક હિંસાનો ત્યાગ કરવો. સુખદુઃખની દૃષ્ટિએ
સર્વજીવોને પોતાની સમાન ગણવા’.

‘પહેલું’ સ્થૂલથી આણુતિપાત વિરમણ વ્રત
વ્યાખ્યા—નિરપરાધી વ્રસજીવને જાણી જોઈને
મારવાની બુદ્ધિથી નિરપેક્ષપણે મારવો નહિ.

(પેટા નિયમો)

- ૧ ગાળ્યા પિનાનું પાણી ન વાપરવું.
- ૨ થાળી ઘોષ પીવી.
- ૩ પાણીના ગોળા વિગેરેમાં ઝેરું પચાણું મોળવું નહિ.
- ૪ સોડાં ધાન્ય, લાકડાં, શાક પાન વાપરવાં નહિ.

- ૫ ઘરમાં ચંદરવા, પુંજણીઓ વિગેરેનો ઉપયોગ કરવો.
 ૬ રસ્તો મુકીને લીલાઘાસ વિગેરેમાં ચાલવું નહિ. તથા
 ચાલતાં ઝાડ, પાન વિગેરે તોડવાં નહિ. ઇત્યાદિ.

(જયણા)

આપાર તથા ઘરકામમાં થતા આરંભ સમારંભ તેમજ
 આપઘાતિ પ્રયોગ, અને ઘડીગદિ કારણે થતી હિંસામાં જયણા.

(દયેય)

અપરાધીનું પણુ ખરાબ ન ચિંતવવું. શ્રાવકની આ દયા
 સલાવસો-એકબાની છે, સંપૂર્ણ અહિંસક પરહવનિકાયરક્ષક
 સાધુ મુનિરાજની દયા વીસવસા-સાલે સોલ આના છે, તે હવન
 પામવાનું દયેય રાખવું, અને હિંસાથી ગયાય તેટલું ગચવું. સત્ય
 વિગેરે વ્રતો પણુ અહિંસાને માટે પાલવાનાં છે.

અતિચારો—

- (૧) વધ—મોઢ દરીને માળુસ, કુતરાં, ગાય, ઘોડા, પ્રમુખ
 જનવરો આદિને નિર્દય મારવાં તે,
- (૨) અંદ—માળુસ, ગાય, ખસદ, પ્રમુખ જનવરો આદિને
 ગાર ખમનથી ખાંધવાં તે.

(૨)

“મન્મનત્વં કાહલત્વં, મૂકત્વં મુખરોગિતામ્ ।
 ધીક્ષ્યાસત્યફલં કન્યા, - લીકાઘસત્યમુત્સૃજેત્ ॥૫૩॥”

યો. શા. દિ. પ્ર.

—‘જોળણ, તોતણ, મુંગા વિગેરે મોઢાનું
 ગિરમારપાતું અસત્યનું ફલ જોઈને કન્યાલીકાદિ મૂપા-
 વાદોનો ત્યાગ કરે.’

ખીજી રથૂલ મૂપાવાદ વિરમણુ થત

વ્યાખ્યા—કોઈનો જીવ ગત્યાવધાના હેતુ સિવાય
 દુષ્ટ વિવદ્યાથી, પેટમાં પાપ રાખીને, પાંચ મોટાં
 જીજ્ઞાં જોલવાં નહિ. જેમકે,

- (૧) કન્યાલીક-કન્યા સંજાંધી સગપણુ વિગેરેમાં,
 તેના ઉપલક્ષણથી જો પગવાળા દરેક મનુષ્ય
 અને પંખી સંજાંધી વ્યવહારમાં જાણી જોઈને
 ‘શદાપૂર્વક મોટકું જીજ્ઞાં જોલવું’ નહિ.
- (૨) ગવાલીક-ગાય, પશુ વિગેરે, ઉપલક્ષણથી
 દરેક ચાર પગવાળા પ્રાણી સંજાંધી દુધ વિગેરે
 વિષયમાં ઉપર પ્રમાણે જીજ્ઞાં જોલવું’ નહિ.

દેનુથી વુટું ખોલાય તેની જયણા. માલીકના અભાવે થાપણના સદ્વ્યયોગ કરવાની જયણા.

(દયેય)

મોઘ, લોભ, ભય વિગેરેથી પણ વુટું ન ખોલવાનું ધ્યેય રાખવું. પ્રિય, દિતકારક, સન્ય અને તેપણ અલ્પ એવું વચન પ્રયોજન દેાય તો વિચારીને ખોલવું. અન્યથા કન્ય અને લાવથી માન દેખવવું, ખાલ વસ્તુઓમાં જેમ ઝોણું ખોલાય તેમ સન્યની વધારે રક્ષા છે.

ગતિચારો—

- (૧) સહસાત્કાર—વિના વિચારે ઉભાવળા થઈ કાઢના ઉપર 'આ ચાર છે' કન્યાદિ અસદ્વિપારોપ મૂકયા તે,
- (૨) સહસ્યમાપણ—કાઢની ગુમવાત જાહેરમાં મૂકવી, ચારી ખાવી તે,
- (૩) વિદ્યરત મંત્રભેદ—ખોલાની સ્ત્રી વિગેરે વિશ્વચાલની કંઈકી વાત પ્રગટ કરવી તે,
- (૪) મૃગા ઉપદેશ—ધર્મના નામે વુટો ઉપોસ, ખારી અગાધ, અજાત મંત્ર આપમાદિ આપવાં તે,
- (૫) ફરલેખ—ખોટા દસ્તાવેજ કરવા, લખેલ અલ્લર કારી નાખવા, અનાવરત કરવા, કન્યાદિ.

ખીજા પ્રતના આ પાંચ અતિચારો જાણીને તેનાથી
બચવા પ્રયત્નશીલ રહેવું.

નોંધ—

(૩)

“દૌર્ભાગ્યં પ્રેષ્યતાં હાસ્ય, - મદ્ગચ્છેદં દરિદ્રતામ્ ।
અદત્તાન્તફલં જાત્વા, સ્થૂલસ્તેયં વિવર્જयेત્ ॥૬૫॥”

ચો. શા. દિ. પ્ર.

--‘ દુર્ભાગ્ય, મોકરી, ગુલામી, અંગચ્છેદ, દરિદ્રતા આદિ ચોરીનાં ફલ જાણીને અદત્તાદાન-ચોરીનો ન્યાય કરે.’

ત્રીજું સ્થૂલ અદત્તાદાન વિમરણુ ચત

વ્યાખ્યા--પાંચી વસ્તુ ધણીના પૂછ્યા વિના લેવી, જેથી પ્રકટ ચાર કહેવાય, રાજદંડ થાય, લોક-નિંદા કરે, તેવી ચોરી કરવી નહિ. જેમકે, ખાતર પાડવું નહિ, ગાદ છોડવી નહિ, ખીસ્સું કાનરવું નહિ, તાલુ ભાંગવું નહિ, લુંટ કરવી નહિ, કોઇની પડી ગયેલી ચીજ લેવી નહિ, દાણુ આદિની ચોરી કરવી નહિ.

(પંદા નિયમે)

૧. ‘મરજું’ દણથી વધારે લેવું નહિ અને ગોણું આપવું નહિ.
૨. જેનું હાથે લીધું તેમ તેનું આપી દેવાની તાનન રાખવી, અનિયોગ કરેલા નહિ.

- (૨) તરફર પ્રયોગ—ચોરને ચોરી કરવામાં ભાજના દે
આપીને મદદ કરવી તે,
- (૩) તત્પ્રતિષ્ઠ—વસ્તુ ભક્ષ્યેષ્ય કરવી, જે દેખાડી દોષ તેને
ગદ્યે ભક્ષી આપવી તે,
- (૪) ચિરંજીવન—રાજ્યે નિર્બંધતા અને નિર્બંધ કરેલા સ્થાને
જ્યાં વેપાર કરવા, અથવા તે હેતુથી જઘાત મહેસુલ આપ્યા
વિના છાની માની કોઈ ગ્રીજ લઈ જવી લાવવી તે,
- (૫) કૃતોલ—લેવા દેવાનાં માન માપાં વત્તાં ગોળાં રાખવાં તે.
- ગ્રીજ મતના આ અતિચારોને પણ છોડવા.

નોંધ—

અતિચારો—

- (૧) ધન, ધાન્ય, પરિમાણાતિક્રમ—ધન, ધાન્યના ધારેલા પ્રમાણનું સ્વપુત્રાદિના નામે ચઢાવી ઉલ્લંઘન કરવું તે,
- (૨) દેવ, વાસ્તુ, પરિમાણાતિક્રમ—જેતર આદિ સ્થાવર વસ્તુનું પરિમાણ, જે એકાં કરવા વિગેરેથી ઉલ્લંઘન કરવું તે,
- (૩) રૂપ, ચુવણું, પ્રમાણાતિક્રમ—સોના રૂપાદિનું ધારેલું પ્રમાણ પત્ની આદિને આપી દઇ ઉલ્લંઘન કરવું તે,
- (૪) કુર્ય પરિમાણાતિક્રમ—ત્રાંયાદિ ધાતુ અને રાચરચીલાના પ્રમાણનું નાનું મોટું કરી ઉલ્લંઘન કરવું તે,
- (૫) દ્વિપદ ચતુષ્પદ પ્રમાણાતિક્રમ—દાસદાસ્યાદિનું ધારેલું પ્રમાણ ગભાંદિ ગ્રહણ કરાવી ઉલ્લંઘન કરવું તે.

પાંચમા વ્રતના આ અતિચારો ન લાગે તેનો ઉપયોગ રાખવો.

નોંધ—

(ત્રાણ ગુણ વતો)

(૬)

“ જગદાક્રમમાણસ્ય, પ્રવરહ્લોભચારિણેઃ ।

સ્વચ્ચક્ષ્ણે ચિદધે નૈન, ચેન દિગ્વિગતિઃ કૃતા ॥૩૦॥”

થો. શા. ત્રિ. પ્ર.

‘જેણે દશે દિશામાં ભ્રમવાનું વાર્યું છે. તેણે જગતને દગાવી દેલાના હોબ અમુદ્રને શેક્યો છે’.

છઠું દિગ્વિચરણ વત

દયાપ્રદા-ચાર દિશા, ચાર વિદિશા, ઉર્ધ્વ અને અર્ધો
દિશા મટી દશ દિશામાં જવા આવવાનો નિયમ કર્યો.

(પંદા નિયત્રો)

૧ પૂર્વાર્ધ ચાર દિશામાં સ્પર્શ આદિ

૨ અર્ધિ ચાર અર્ધામાં સ્પર્શ આદિ

૩ ઉર્ધ્વ અર્ધ નીચે સ્પર્શ આદિ

૪ આનંદમાં સ્પર્શામની ગીચથી ખસાર ન લાગે

૫ દિગ્વિચરણે દિગ્વિચરણે દેલી વિચારન વિચરણે ન લાગે. ૨ આદિ.

(જયણા)

ત્યક્ત દિશાભાગમાંથી આદતાં છાપાં, તાર, ટપાલ, માણસ, ચીજ, આદિ લેવા મોકલવાનો ઉપયોગ કરવો પડે, અવાન્તર દિશાભેદ થાય, અકસ્માત કારણ, શારીરિક વ્યાધિ, પરવશતા, તીર્થયાત્રા વિગેરે પ્રયોજનમાં જયણા.

(દયેય)

સંસારની અવિરતિમાં પડેલો આ જીવ લોહના અક્ષતા ગોળા જેવો છે, તેનાથી જ્યાં જાય ત્યાં પડ્જીવનિકાયોનું ઉપમર્દન થાય છે, અને ત્યાં પ્રવર્તતાં હિંસાદિ અઘારે પાપસ્થાનકોની અનુભોદનાનો દોષ લાગે છે. આ જાણીને શક્ય એટલું આજી દિશાગમન નિવારવું અને જ્ઞાનાદિ ઉપયોગે આત્માની અબ્યંતર દિશામાં વિચરવાનું વધારે લક્ષ્ય રાખવું.

અતિચારો—

- (૧) ઉર્ચાદિક્ પરિમાણાતિક્રમ—અનાભોગાદિકથી મર્યાદા કરતાં વધારે ઉર્ચે જવું તે,
- (૨) અધોદિક્ પરિમાણાતિક્રમ—અનાભોગાદિકથી મર્યાદા કરતાં વધારે નીચે જવું તે,
- (૩) તિરર્ચાદિક્ પરિમાણાતિક્રમ—અનાભોગાદિકથી મર્યાદા કરતાં વધારે દિશા, વિદિશામાં જવું તે,

- (૪) ક્ષેત્રવૃદ્ધિ—અન્ય દિશાના ગાઉ અન્ય દિશામાં નાખી
 રહેન્નપ્રથી પ્રમાણુ પધારણું તે,
 (૫) સ્મૃતિ અંતર્યાન-રાખેણું પ્રમાણુ બૂલી જણુ અને સંદેહ
 થયા જતાં આગણ જણું તે.
 આ વતના આ અતિચારોનો ત્યાગ કરવો,

નોંધ:—

(૭)

“ ઉલ્લૂક-કાક-માર્જરિ, ગૃધ્ર-શમ્બર-શૂકરાઃ ।
અહિ-વૃશ્ચિક-ગોધાઘ્ર, જાયન્તે રાત્રિ-ભોજનાત્” ॥૬૭॥

ચો. શા. ત્રિ. પ્ર.

--‘રાત્રિભોજનથી ઘુવડ, કાગ, ખીલાડી, ગીધ, સમડી, ભૂંડ, સાપ, વીંછી, ઘો, ગીલોડી, વિગેરેના અવતારો પ્રાપ્ત થાય છે, આ જાણીને ભોગોપભોગ-વિરમણુ ત્રત ગ્રહણ કરી તેવા સર્વ દોષોનો ત્યાગ કરો’.

માતમુ’ ભોગોપભોગ વિરમણુત્રત

વ્યાખ્યા—આ ત્રત ભોજનથી તથા કર્મથી જે પ્રકારે છે. તેમાં ભોજનાદિ એકવાર ભોગવાય તે ભોગ, એકનાં એક વસાદિ વધુ વખત ભોગવાય તે ઉપભોગ. જાત્રીસ અનન્તકાય સહિત જાવીસ અભક્ષ્યાદિકનો ત્યાગ કરી ભોગપભોગોમાં સંશ્લેષ કરવો. અત્રે ધારવામાં આવતા શ્રેષ્ઠ નિયમો—

“ સચિત્તદબ્ધવિગદ્, -વાણહતંવોલવત્થકુસુમેસુ ।
વાહણસયણવિલેવણ, -વંમદિસિન્હાણમત્તેસુ ॥ ”

૧ સચિત્ત-શુભવાણી કાચી વસ્તુ

૨ દ્રવ્ય—મૃખમાં નાખવામાં આવે તે વસ્તુ
 ૩ વિગટ—શ્રી, ગોળ વિગેરે વિદ્યાર કરનાર વસ્તુ (મંચ, માખાણ, માંચ, મદિરા, આ ચારમણ વિગટ છે, તે અબલ્ય છે; ફૂલ, ફૂલી, શ્રી, ગોળ, નેણ, દુગટ, આ ૭ વિગયો બલ્ય છે. અબલ્ય વિગયોના સર્વથા ન્યાગ કરેલા, બલ્ય વિગયોમાં દાવા તથા નિવિયાનાના બેદ સમહત્તે નિયમ કરેલા.)

૪ વાણાદ—પગમાં નાખવાની વસ્તુ

૫ તંગેણાલ—મૃખવાસની વસ્તુ

૬ વસ્ત્ર—પહેરવા ગોઠવાની વસ્તુ

૭ દુરુમ—મંચવામાં આવતી વસ્તુ

૮ વાદન—સ્વારી કરવાની વસ્તુ

૯ શયન—સુતા બેસવામાં આવતી વસ્તુ

૧૦ વિલેપન—દારીંગે ભાળવા—તગાડવાની વસ્તુ

૧૧ શાલચર્ય—ઉપરધેડિય—જનનંદિયના સંચય

૧૨ દિદી—જવા આવવાની દિદાન્ધા

૧૩ નણાણ—જ્ઞાન

૧૪ ભક્ત—ભાવન પાળી, આવડા પાળાની વસ્તુ. આ સાર્ય-

૧ પુષ્પીકાય માણી, માણ વિગેરે (સંગિત કે અંગિત)

૨ અપુષ્પાય-- પાળી

૩ તેરિકાય--મુલા, લીલા, લીલાસલી

૪ વાણુકાય પંખા, લીલા

૫ વનસ્પતિકાય—શાક, પાન, ફલ, પુલ વિગેરે

૬ વસકાય—ગે ઇન્દ્રિય આદિ

૭ અસિ—સોય, કાતર, સુડી, ચખ્ખુ, આદિ હથિઆર

૮ મપી—ખડીયા, કલમ, કાગલ, પેન્સીલ વિગેરે

૯ કૃપી—કોશ, કોદાળા, હલ પ્રમુખથી થતું પૃથ્વી ખનન વિગેરે.

ઉપર મુજબ ૨૩૭ નિયમો સવાર સાંજ સ્વ ઉપયોગ પ્રમાણ ધારવા અને સંકેલવા. આ નિયમો સંખ્યા, વજન તથા લંબાઈ વિગેરે પ્રમાણથી ધરાય છે. અભ્યાસ માટે તેનો નીચે પ્રમાણે કોઠો કરવો—

નામ	ધારેલું પ્રમાણ	ઉપયોગ થયો	લાભ રહ્યો	જયણા રાખી રીમાર્ક
સચિત	૧૦	૫	૫	
દ્રવ્ય	૨૫	૨૦	૫	મુખમાં આંગડી કે સડી નખાય તેની જયણા
વિગદ	૫ (૧ ત્યાગ)	૩	૨	સ્પર્શસ્પર્શની જયણા

ગોમ આગલ યથાયોગ્ય સમજવું.

અને કર્મથી આ વ્રતમાં પંદર કર્માદાનના વેપાર યથાશક્તિ વર્જવા.

(પેટા નિયમો)

- ૧ સાંજ સવાના એ વિધાન. નવકારની આજે પચ્ચડુ ન કરવાં.
- ૨ ગેસાણાં, એકસાણાં આજે ૬. ઉપવસ આજે ન કરવાં. ગાજ આગ પર્વદિવસે કરવાં. જેમકે આજે ૬ કરવાં ઉપવાસ કરવાં.
- ૩ પર્વનિયમે લાલોતરી ન ખાવાં. દુધમને માત્ર એમકે લાલોતરીનુ લાંટ ખનાવું લેવું. એવે પર્વને સ્વચ્છ પાન આર્દ્રાનક્ષત્રથી કેઈ વિગેરે, દુધાળ એક અથવા બીજા પત્રવેલી વિગેરે ન થાય.
- ૪ આ. પાન. ખાંડી તથા આજે આજે અમને ન કરવાં.
- ૫ ઉકાળેનું પાણી પાવનું. અથવા ન કરવાં.
- ૬ કાચા ગોચર સાથે ખાવા ન જાય. જો જાય તો ગાણી કમ્પાઈ ન થાય. જો થાય તો પાવનું. સારીગોચર અથવા અમને જો જાય તેમજ ન કરવાં. પાણીસ અથવા પાન એ અમને જો જાય તો પાવનું. સારીગોચર અથવા અમને જો જાય તેમજ ન કરવાં. પાણીસ અથવા પાન એ અમને જો જાય તો પાવનું.
- ૭ નિયમ કારવાનો ઉપયોગ ન થાય.

૮ ગાણીસ અમને જો જાય તો પાવનું. (૧) જો જાય તો પાવનું. (૨) જો જાય તો પાવનું. (૩) જો જાય તો પાવનું. (૪) જો જાય તો પાવનું. (૫) જો જાય તો પાવનું. (૬) જો જાય તો પાવનું. (૭) જો જાય તો પાવનું. (૮) જો જાય તો પાવનું. (૯) જો જાય તો પાવનું. (૧૦) જો જાય તો પાવનું.

(જયભાગ)

દવા, બેળસંબેળ, શરીર વિગેરેના કારણે અલક્ષ્યાદિકામાં, તથા ધરવખરીના કારણે લેવાય દેવાય વેચાય સટાય તથા ખાસ ધર કામ અને વેપાર વિગેરેના કારણે, અજાણતે તથા પરવશપણે પંદર કર્માદાનોમાં જયણા. (ન છુટકે પોતાને માટે અગર કુટુંબાદિક માટે પંદર કર્માદાનની ખતેલી ચીજ લેવી પડે, ધર વિગેરે ધોળાવવામાં, વસ્ત્ર વિગેરે રંગાવવામાં, લગ્ન વિગેરેના પ્રસંગમાં, ધરના પશુઓ માટે ઘાસ વિગેરે લેવામાં, ધરનાં અગર ધર્મનાં સ્થાન વિગેરે કરાવવામાં, ધર કાર્ય માટે યંત્રો વિગેરે રાખવામાં, તેમજ ખીણ અણધારી જરૂરીયાતોમાં જરૂર પડે તેની જયણા.)

આદિ વિષ, (૧૨) કસા, (૧૩) કાચી માટી, (૧૪) રાત્રી ભોજન, (૧૫) બાહુ ખીજ, (૧૬)મ, લીડેલાં આદિ કેટલાંક ફલ બાહુ ખીજ છતાં અંદર પડ વિગેરે સહિત હોવાથી અમર્ય તરીકે વ્યવહાર નથી. જુઓ, ઈરિત્તરોખરસુરિ સંદર્ભ 'શાસ્ત્ર પ્રતિકમળ સુત્ર વૃત્તિ, ' પૃ. ૧૧૮/૧) (૧૬) બોળ અથાણું, (૧૭) દ્વિલ, (૧૮) રીંગણાં, (૧૯) અભણ્યાં ફલ, (૨૦) ઘોર. રાયણ, વિગેરે વગ્ગ ફલ, (૨૧) ચલિન રસ, (૨૨) અનંતકાય. આ અનંતકાય ૩૨ છે. તે આ પ્રમાણે—

ખત્રીસ અનંતકાય—(૧) સુરણ કંદ, (૨) વજ્રકંદ (લસણ), (૩) લીલી હલદર, (૪) બટાટા (આણ), (૫) લીસો કચુરો, (૬) રાતાવરી, (૭) હીરકી કંદ, (૮) કુંવરપાડાં, (૯) ઘોર, (૧૦) ગળો, (૧૧) સકરકંદ (સકુરીયાં) (૧૨) વંશ કારેલાં, (૧૩) ગામર, (૧૪) લાણી (સાણ), (૧૫) ભોદી, (૧૬) ગિરિકર્ણિકા, (૧૭) કુમળાં પાન, (૧૮) ખરસૈયો, (૧૯) યેગની લાણ, (૨૦) લીલીમોય, (૨૧) ભોણુ યદાની

સચિત્ત ત્યાગીને ઉપલા પાંચ અતિચારો લાગે, અને સચિત્ત પરિમાણ વાલાને અનાલોગાદિકર્થી ત્યજ્ઞ કરેલ વસ્તુમાં ઉપયોગ થતાં ઉપરના અતિચારો લાગે. હુવે પંદર કર્માદાનો, જે અતિપાપ બ્યાપારો છે, તે પણ શ્રાવકે ન સેવવા અતિ ઉત્તમ છે. તે આ પ્રમાણે—

- (૧) અંગાર કર્મ—ભટ્ટી, ભાડમુંજ, સોની, હુહાર, ચુનો, ઈંટ, નળીયાં, કોલસા આદિ પકવવાના વેપાર કરવા તે,
- (૨) વન કર્મ—વન, શાક, પાન, લાકડાં વિગેરે કાપવા કપાવવાના વેપાર કરવા તે,
- (૩) શક્ટ કર્મ—ગાડી, ગાડાં આદિ વાહનો અને તેનાં ચક્રાદિઅંગો વિગેરે ઘડવાના વેપાર કરવા તે,

ભાજ, (પાલકો) (૩૦) કુણી આંખલી, (૩૧) રતાણ, (૩૨) ખીંકાકું (હુંગરી).

નોંધ—વ્રતધારી કે બીજા વ્રતધારી, સૌએ આ અમર્યો અવગ્ય વર્તવા યોગ્ય છે, કારણ ધર્મનો આધાર ક્રિયાશુદ્ધિ ઉપર છે. ક્રિયાશુદ્ધિ ભાવના શુદ્ધિ ઉપર છે, અને ભાવનાશુદ્ધિનો આધાર આહાર શુદ્ધિ ઉપર છે. લોટ, સુખદી પ્રમુખ જે વસ્તુનો કાળ થઈ ગયો હોય, અગર કાલ દરમ્યાન પણ જેના વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અનિષ્ટ થઈ ગયા હોય તે ચક્ષિતરસ કરેવાય છે. આજકાલ આવા ચક્ષિતરસો, પાસી, અને દ્વિલોનો (કાચા હાંદિ દધ, ઊસ, શીખંડ સાથે, કઠોળ અથવા કઠોળ વાળી વસ્તુનો સંયોગ કરવામાં આવે તે દ્વિલ કરેવાય છે. એનાથી બે હન્દ્રિય જીવોની વિરામના થાય છે, માટે અમર્ય છે.) વપસરા શહેરોમાં સોખથી, ગામડાંમાં

(૪) બાઇઃ ક્રમ—ગાડી, ઘોડા, વિગેરે ભાંડે વ્યાપવાના વેપાર કરવા તે,

(૫) રેડાઇઃ ક્રમ—ખેતી, કુવા, બોરીંગ આદિ જમીન કોડવાના વેપાર કરવા તે,

(૬) દંતવાણિજ્ય—કરતુરી, દાંત, આમડાં, શીંગડાં, વાળ, ખીંડાં, ઉન, વિગેરે ત્રણ પ્રાણીનાં અંગોના વેપાર કરવા તે,

(૭) લાક્ષાવાણિજ્ય—લાખ, ગુંદર, સાણુ, ખાર, દડનાડ, મનાશીલ, રંગ આદિના વેપાર કરવા તે,

અગત્યની અન્ય સવા માહત્તો કે, તે અંધ સર્વો નેત્રાંગે થઈ, લખણા હમણાં સોત્રી ભાજલ, કંદમણ, મંત્રે ન્તાપાત્રી જુગાં વિગેરે થણુ માણુ માણુ વગરનાં કોણાં આગાં છે, તે થણુ જાગત અંધ સર્વો નેત્રાંગે, અમરણી મિરે પા. મેટ્ટુ નેત્રાંગે કે તેમાંથી પાલવણી માણી જવાલ વિગેરે શાય કે અપને તે ખોના અપાંગનાં તે દિગામ્ય કહેતો જાય, આરે પાપ જાકે વ્યાપમાનગે તેના વિના થાણુ મળાવી તેના રીત્તો તેડા નેત્રાંગે, રીત્તો દ લગા કેરીના અગત્યના અમરે પાત્રી વિગેરેમાંથી લખણાં દિગાંગે થાણુ જાતો નેત્રાંગે છે, કે નેત્રાંગે નેત્રાંગે થાણુ વિગેરેના પ્રમાણ થાણુ કેલ પ્રમાણે થાણુ અથવા અગત્યનાં થાણુનાં તેમજ થાણુનાં પ્રમાણ કમળા આગત સર્વો થાણુનાં થાણુ રેડાં નેત્રાંગે, તેમાં જાગતે રેડાંને અગત્ય જાતે અગત્ય રેડાંનાં અગત્ય થાણુનાં થાણુ થાણુ કે અપને જાગતેનાં તે અગત્યનાં થાણુ છે, તેના અગત્યનાં આરે કમળા નેત્રાંગે.

(૮)

“આર્તશૈદ્રમધ્યાનં, પાપકર્મોપદેશિતા ।
 હિસોપકારિદાનં ચ, પ્રમાદાચરણં તથા ॥ ૭૩ ॥”
 યો. શા. ત્રિ. પ્ર.

—‘આત્મધ્યાન, શૈદ્રધ્યાન, પાપકર્મોપદેશ, હિંસા-
 કારી વસ્તુઓનું પ્રદાન, તથા નાટક એટકાદિ પ્રમાદાચરણ
 રૂપ અનર્થ હંડનો ત્યાગ કરો.’

૪-આર્તધ્યાન ચાર પ્રકારે થાય છે,—

- (૧) પૈસા સ્ત્રી, પુત્ર માન, કીર્તિઆદિ ઇષ્ટ પદાર્થો મેળનાવાની ચિંતા કરવી, તે ઇષ્ટસંયોગાર્તિ,
- (૨) વેપારમાં વૃક્ષાન, ઘરમાં અપ્રિય સ્ત્રીપુત્રાદિ, કોર્ટમાં વિરૂપ પક્ષ વિગેરે અનિષ્ટ સંયોગો ટાળવાની ચિંતા કરવી તે અનિષ્ટ વિયોગાર્તિ,
- (૩) શારીરિક વ્યાધિઓ ન થાય અને થયેલી હોય તેને દૂર કરવાની મહાચિંતાઓ કરવી તે રોગાર્તિ,
- (૪) ‘આ ભવમાં તે સુખવૈભવ ન મળ્યાં પણ ધર્મ કરવાથી પરભવમાં મળે, એમ ધરૂવું’ તે નિદાનાર્તિક.

આવી રીતે ચતુર્ આર્તધ્યાનનાં ચિન્હ ચોક, રૂઢન, છાતી, માથું કુટણં વિગેરે છે.

શૈદ્રધ્યાન ચાર પ્રકારે થાય છે,—

- (૧) ‘મરી ભડે, મારી નાણુ’, ઇત્યાદિ પ્રકારના વિચારો કરવા તે હિંસાનુબંધિ,

આઠમું અનર્થદંડ વિરમણત્રત

વ્યાખ્યા—સ્વશરીર અને કુટુંબાદિ પ્રયોજને જે પાપ કરાય છે તે અર્થદંડ છે, આ સિવાય ખોટા વિચારો, મુખરપણું, અયોગ્યદાક્ષિણ્યતા અને કુતુહલ વિગેરે પ્રમાદથી જે પાપ કરાય તે અનર્થદંડ છે. આવા અનર્થદંડથી બચવા માટે અસદ્વિચારો ન કરવા, પાપોપદેશ ન આપવા, શસ્ત્ર, અગ્નિ વિગેરે હિંસક સાધનો કોઈને આપવાં નહિ, તેમજ ‘અવાજ કરી કોઈને ઉઠાડવા, ઘી, ગોળ વિગેરેનાં ભાજન ઉઘાડાં રાખવાં, વિકથાઓ કરવી, તમાસા બેવા, રમતો રમવી’ વિગેરે પ્રકારનાં પ્રમાદાચરણ પણ કરવાં નહિ. સાતે દુર્વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો.

(૨) પોતાનો જુદો બચાવ તથા સામાને ઊતરવા માટે જુદાણાં રચવાના વિચારો કરવા ને મૃધાનુબંધિ.

(૩) પોતાનું હુપાવવાના તથા સામાનું ઉપાદી લેવાના વિચારો કરવા ને ક્ષેત્રાનુબંધિ.

(૪) પોતાની માનેલી ભૌતિક વસ્તુઓના રક્ષણ માટે સગા બાપ વિગેરેની પણ શંકા રાખના જે વિચારો કરાય તે સંરક્ષણાનુબંધિ.

આથી રીતે થતા રોદ્ધધ્યાનનાં ચિન્હ અનિકોષ, અકલ્પ, વક્તા અને મુઠ્ઠાં વિગેરે છે. બન્ધાત્માઓએ આ બન્ને પ્રકારના વિચારો પોતાના મનમાં ન આવવા, પરંતુ રાખરણ બહુ થાય તેવા બદ્ધ વિચારો લેવા.

(પેટા નિયમો)

- ૧ શીકાર માંસભક્ષણાદિ સખત દુર્વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો.
- ૨ ક્રીડા ખાતર કુતરાં બીલાણં વિગેરે તિર્યંચો પાળવાં નહિ.
- ૩ તમાસા, સાક મારી, નાટક, રીતેમા, તથા કોઇને કાંચી અપાતી જોવા જવું નહિ.
- ૪ ધરકાર્ય તથા સ્વ જન માણનું રક્ષણ આદિ હેતુ વિના શસ્ત્ર સરંજામ ન રાખવા.
- ૫ કોઇની મિત્ર અને સાત વિકથાઓ કરવી નહિ. (સ્ત્રીકથા, દેશકથા, રાજકથા, બોજનકથા, શ્રદ્ધાબેદિની, ચારિત્ર-બેદિની, અને મૃદુકાર્ણિકી, આ સાત પ્રકારની વાર્તાઓ ખોટા રાગદ્વેષ અને પતિત પરિણામને પેદા કરનાર હોવાથી ન કરવી.)
- ૬ પાનાં, બીઝીક, ચોપાટ વિગેરે ખેલવા નહિ.
- ૭ બીભૃસ સાહિત્ય, નવલ કથાઓ, પાપ શાસ્ત્રો વિગેરે ખાસ વાંચવાં નહિ.
- ૮ ખોટી સલાહો આપી કોઇને લઢાવવા નહિ.
- ૯ થી જિનભવનમાં 'વિલાસ, દારૂ, યુકતું, નિદ્રા, કુહંગો, સંસારિક વાતો, ચતુર્વિધ આહાર' આદિ આશાતનાઓ કરવી નહિ. ઇત્યાદિ.

(જયણા)

ધરકામ, વ્યાપાર સંબંધ, દક્ષિણતા અને માનસિક ચંચલતા વિગેરે દારણથી આર્તધ્યાનાદિક થાય તેની જયણા.

(દ્યેય)

વિવેચ કરાયાદિ પ્રમાદોને આધીન થતે આ છવે પોતાનું શું અગાડ્યું નથી ? ઘણું અગાડ્યું છે. અનાદિ લવચ્ચસારમાં આત્માનું અગાડનારા ચોટ્ટાઓ એ જ છે. તેમને જ પોતાના હવનમોથી દોંટી દાડવાનું દંડેટ પુરૂં પ્યેય રાખવું.

અતિચારો—

- (૧) હંદરખું—કામોત્પાદક દોંટી, દુડા, મસ્કરીઓ કરવી તે,
- (૨) કૌકુચ—આંખ, મોંદુ, નાક, લાથ વિગેરેના વિકાર ગર્ભિત ચાળા કરવા તે,
- (૩) મૌખ્ય—અસંગત, અસબ્ય, અતુ પ્રસાપ કરવા તે,
- (૪) સંયુક્તાચિકરણ—આગીયા સંમિશ્રા, ધનુચ આગ, લગ પ્રમુખ જોડણાં રાખવાં તે,
- (૫) ભોગાતિચિકરણ—જ્ઞાન, ભાજનાદિક ભોગોપભોગોમાં લેખેએ તેનાથી વધુ વસ્તુ લેવી તે.

આ પાંચે અતિચારોને ત્યજવાનો જવાબ રાખવા.

નોંધ—

(ચાર શીક્ષા વ્રતો)

(૮)

“સામાયિકવ્રતસ્થસ્ય, ગૃહિણોઽપિ સ્થિરાત્મનઃ ।

ચન્દ્રાવતંસકસ્યેવ, શ્રીયતે કર્મસંચિતમ્ ॥ ૮૩ ॥”

ચો. શા. ત્રિ. પ્ર.

—‘અંદ્રાવતંસકની માફક સામાયક વ્રતમાં રહેલા સ્થિરાત્મા ગૃહસ્થનો પણ કર્મસમૂહ ક્ષય પામે છે.’ સામાયક જીવ અને કર્મને જૂટાં ખાડનાર શલાકા રૂપ છે. આથી ગૃહસ્થ વધારાનો જે સમય મળે અગર મેળાવીને પણ તેનો ઉપયોગ સામાયક સાધવામાં કરવો.

નવમું સામાયક વ્રત

વ્યાખ્યા-સાવધ વ્યાપારનો ત્યાગ કરી સમતા ભાવને ધારણ કરવાની જે ગે ઘડીના નિયમ પૂર્વકની ઇચ્છાવહી આદિ વિધિથી ક્રિયા કરવી તેનું નામ સામાયક છે. તેમાં ચરવલો, મુડપત્તિ, કટાસાનું અને પહેરવાનું વસ્ત્ર, આ ઉપકરણો અવશ્ય જોઈએ, તેની પડિલેફણ પણ કરવી જોઈએ, અને સામાયકમાં વાલની વીંટી સરળી જે અંગ ઉપર રાખવી ન જોઈએ.

(પેટા નિયમો)

- ૧ રોજ મહિનામાં અગર વર્ષમાં અમુક સામાયક કરવાં.
- ૨ સાંજ સવારે પ્રતિક્રમણ કરવું.
- ૩ સામાયકમાં બ્રાહ્મણ રહેવું, સ્વાધ્યાય કરવો, કાલિદસગ્ગ અથવા માળા વિગેરે ગણવી.
- ૪ સામાયકમાં બ્રાહ્મણ વિગેરેનો વિના કારણે દેશ લેવો નહિ, દંબ્યાદિ.

(જયાણા)

અશક્તિ, માંદગી, મુસાફરી, ચિત્તની વિદ્યલતા આદિ કારણે સામાયક ન થાય અગર તેમાં પ્રમાદ વિગેરે થાય તેની જયાણા.

(દેયેય)

જાનાદિ સ્ત્રોતથી રૂપ આત્માના સ્વભાવ ધર્મોનો જેમાં લાભ રહેલો છે તે સામાયકની શ્રાવ કરણીમાંજ પોતાની નિવૃત્તિનો સ્વયંજ સમય ગાળવો. સર્વોત્તમ સર્વવિરતિ-સાધુ પણાની એ પાનગી છે. દિવસમાં જેટલાં વધુ સામાયક થાય તેટલાં કરવાનું, અર્થે તે દારા શત્રુ મિત્ર, સ્ત્રી પુણ, દેશ સ્થળ, સુખ દુઃખ, સ્વત્વન પરત્વન, સર્વમાં સમભાવ સાવવાનું ધ્યેય રાખવું.

અતિઆદેશ

- (૧) મનોદુઃખપ્રજિઞ્ઞાન—મનમાં કુવિકલ્પો કરવા તે,
 (૨) વચનદુઃખપ્રજિઞ્ઞાન—સાવધ કરોર વચન જોણવાં તે,
 (૩) કાયદુઃખપ્રજિઞ્ઞાન—ઓડીંગલુ લેવું, કાયા અજ્યાગારથી
 દલાવવી, નિંદા વિગેરે લેવી તે,
 (૪) અનવસ્થાન—સામાયકનો ટાળમ પૂરો થવા ન દેવો,
 અને જેમ તેમ કરવું તે,
 (૫) સ્મૃતિવિહીન—સામાયક કર્યું કે ન કર્યું, પાળ્યું કે ન
 પાળ્યું, તેનું કાંઈ ભાન ન રાખવું તે.

આ પાંચે અતિઆદેશ સામાયક વ્રતમાં ન લાગે
 તેનો ખ્યાલ રાખવો.

નોંધ—

“ દિગ્વ્રતે પરિમાણં ચ-ત્તસ્ય સંક્ષેપણં પુનઃ ।

દિને રાત્રા ચ દેશાવ, -કાશિકવ્રતમુચ્યતે ॥૮૪॥ ”

ગ્રા. શા. ત્રિ. પ્ર.

—‘ દિગ્વ્રતમાં લીધેલું પ્રમાણ દિવસ અને રાત્રે સંક્ષેપણું-ઓખું કરવું, તે દેશાવકાશિકવ્રત કહેવાય છે’.

દશમું દેશાવકાશિક વ્રત

વ્યાખ્યા—જીવનમાં બ્રહ્મ કરેલ દિશા પ્રમાણ અને ઉપલક્ષણથી સર્વ વ્રત પ્રમાણનો અમુક ટાઈમને ઉદ્દેશી સંક્ષેપ કરવો, અતઃ એવ થાદ નિયમો ધારવા અને સંક્ષેપવા તેને દેશાવકાશિક વ્રત કહેવાય છે, તેનાથી આરંભના એક સંલિખ્ત દેશમાં આવી જવાય છે. ગૃહવ્યાપાર, આરંભ સમારંભ છાડીને એકાસણું, આંખેલ, ઉપવાસાદિ તથા પૂર્વક દિવસમાં આઠ સમાયક અને સાંજ સવારનાં બે પ્રતિક્રમણ કરવા રૂપ નિયમ આ વ્રતમાં ધારણ કરાય છે.

(પેટા નિયમો)

૧ વર્ષમાં અમુક દેશાવકાશિક કરવા. આટી સમાયક વ્રત પ્રમાણે સમજવું.

(જથણા)

ધાર્મિક પ્રયોજન, શરીરાદિ કારણ તથા અનાભોગાદિકથી જથણા.

(દયેય)

વિરતિ ધર્મની વધુ નજીક પહોંચવા માટેનું આ વ્રત છે, તેથી જીંદગીને માટે ગ્રહણ કરેલા દરેક વ્રતોના વિશાલ પ્રમાણમાં સંક્ષેપ કરવા પૂર્વક વધુ વિરતિનો વ્યાસંગ રાખવાનું અને પરિણામે આજીવન કામદેવાદિ આવકોની જેમ સંવાસાનુભતિની ઉચ્ચ ભૂમિકાએ પહોંચવાનું ધ્યેય રાખવું.

અતિઆરો—

- (૧) આનયનપ્રયોગ—ધાર્યા ઉપરાંત ભૂમિમાંથી વસ્તુ મંગાવવી તે,
- (૨) પ્રેમ્યપ્રયોગ—ધારેલ હદ બહાર વસ્તુ મોકલવી તે,
- (૩) શબ્દાનુપાત—ધારેલ હદ બહાર રહેલાને સ્પર્શ્ય માટે ખારી વિગેરે શબ્દથી જણાવવું તે,

- (૪) રૂપાનુપાત—રૂપ તે શરીર વિગેરે દેખાડીને ઉપર પ્રમાણે
કરવું તે,
(૫) પુર્જલપ્રક્ષેપ—કાંકરો વિગેરે નાખીને ઉપર પ્રમાણે
કરવું તે.

આ વ્રતના પાંચે અતિથારો પણ ન લાગે તેનો
ઉપયોગ રાખવો.

નોંધ--

(૧૧)

“ગૃહિણોઽપિ દિ ધન્યાસ્તે, પુણ્યં ચ પૌપધવ્રતમ્ ।
 દુષ્પાલં પાલયન્ત્યેવ, યથા સ ચુલનીપિતા ॥૮૬॥”

યો. શા. ત્રિ. પ્ર.

—‘ચુલનીપિતાની જેમ ગૃહસ્થીઓ પણ જે દુઃખ પાલન કરી શકાય તેવા પુણ્ય પૌપધવ્રતને સુદર પાળે છે, તેમને ધન્યવાદ છે.’

અગ્નીયારમ્ પૌપધોપવાસ વ્રત

વ્યાખ્યા—અષ્ટમ્યાદિ પર્વ દિવસે નિયમથી અને અનિયમથી અપર્વ દિવસે પણ જ્ઞાનાદિ આત્મધર્મોની વિશેષ પુષ્ટિ કરનાર વ્રત વિશેષમાં રહેલું તે પૌપધોપવાસ વ્રત છે. તે આહારના ત્યાગ રૂપ, શરીરસત્કારના ત્યાગ રૂપ, સંસારવ્યાપારના ત્યાગ રૂપ, અને બ્રહ્મચર્યના પાલન રૂપ ચાર પ્રકારે છે. તેના દેશથી અને સંવત્રથી પરસ્પર ૮૦૭ ભાંગા થાય છે. વર્તમાનમાં પ્રામાણિક પૂર્વાચાર્યોની શાસ્ત્રિય પરંપરાથી આઠ અથવા ચાર પ્રકરના એકાગ્રણાદિ તપ પૂર્વકના

આમાયક યુક્ત પૌપધ કરાય છે. તેમાં આકાર ત્યાગ દેશ અથવા સર્વથી હોય છે, જાકી શરીરસત્કારના ત્યાગ આદિ પ્રકારે સર્વથી કરાય છે.

(પેટા નિયમો)

- ૧ વર્ષમાં અમુક પૌપધ અમુક પ્રદરના અમુક તપસ્યા યુક્ત કરવા.
- ૨ પૌપધમાં દિવસે સૂવું નહિ. રાત્રે પણ અમુક કલાકથી વધારે સૂવું નહિ.
- ૩ સંધ્યાના આદિમાં વધારે ઉપકરણો શરીરની અપશીસ-તાએ કરીને વાપરવાં નહિ.
- ૪ દિવસના રૂપાધ્યાય, ચાત્રિના ધ્યાન, જાટી મૌન, અનં કાલિસંગ, માળા, ખમાસમાણાં વિગેરે અમુક દેવાં.

(જયણા)

શારીરિક અસમાધિ આદિ દારણે જયણા.

(દ્યેય)

ચાત્રિના ઉત્તમ અભ્યાસ કેપ આ પૌપધવ્રત છે. તે અમુક દિવસનો થાક ઉતારવા માટે નથી, કિન્તુ ક્રમોની નિર્જરા સાધીને ચાત્રિ માટેની સરસ તૈયારી કરવા માટે છે. આથી ઉદયન રાત્રિની માફક પૌપધવ્રત કરવાનું ધ્યેય રાખવું.

ઔપચ, પુસ્તક, વસ્ત્રાતિ પ્રમુખ રત્નત્રયાને ઉપકાર
સર્વ વસ્તુનું દાન દેવું. તે ગૃહસ્થનો પ્રથમ નાનર
ધર્મ છે.

(પેટા નિયમો)

- ૧ વર્ષમાં ઉત્સર્ગ વિધિથી અમુક અતિથિસંવિભાગો કર
- ૨ સુપાત્રે દાનલક્ષિતાના હમેશાં ખર્ચ રહેવું, લાલ ન મળે
દિવસે અમુક ચીજ ત્યાગ કરવી.
- ૩ આશ્રિત સ્વજનાદિ, સીઝાતા સાધર્મિ, અને દીન, અના
યાચક વિગેરેને યથાયોગ્ય સંતોષીને જમવું.

૨ પાન—છાશ, પાણિ આદિ પાનાહાર કહેવાય છે.

૩ ખાદિમ—દાદિઆદિ ફક્ત, ગોરદી, પૌંવા, ખાણી, સુખદી પ્રમુખ
ખાવાહાર કહેવાય છે.

૪ સ્નાદિમ—સુંદ, હરડે, મરી, છરં, અજમો, ભયફલ, ભવંત્રી, કાચો,
ખેરવટી, જેઠીમધ, તળ, તમાલપત્ર, એલચી, લવિંગ, પીપરીમૂલ, પાન,
સાપારી, આદિ સ્નાદિમ આહાર છે. શ્રી કલ્પવૃત્તિના અભિપ્રાયે છરં
ખાદ્યમાં છે. અજમાને પણ કેટલાક ખાદ્યમાં ગણે છે.

સમગ્ર સ્વાદ્ય, અને કપુર, ઇલાયચી, આદિનું જલ દુધિહારમાં કહે છે.
ખેસણ, વરિયાલી, સુઆ, આદિ ખાદ્ય દ્રવાચી દુધિહારમાં ન કહે.
તિવિહારમાં સુદ્ધ પાણી કહે. શાસ્ત્રમાં મધ, ગોળ, સાકર, ખાંડ આદિ
સ્વાદ્ય કયાં છે. દ્રાક્ષ, સાકર, આદિનાં પાણી તથા છાશ વિગેરે યદપિ
પાનાહારમાં કયાં છે તથાપિ તે દુધિહાર તિવિહારમાં લેવાં કહે નહિ.

(જયજ્ઞા)

નાનીરેઠ અસમાધિ આદિ કારણે જયજ્ઞા.

(કથેય)

હવેના અનાદિથી 'સેવાની' મોદસંજ્ઞા લાગેલી છે, આ ત્રતથી 'દેવાની' ધર્મસંજ્ઞા ઈશ્વરીને તેનો નાશ કરવો. લક્ષ્મી વિગેરે પુણ્યાધીન છે, પરિણામે નાશવંત છે, તેનો સુપાત્રની

એવિદાર તિવિદારના પચ્ચખખાણમાં સુખસુખનાદિ પણ કર્યા નહિ. (શુભ્રા, આ, ઓ રત્નશેખર શુદ્ધિ સંદર્ભ 'શ્રાદ્ધ વિધિ શ્રુતિ' ૧, ૪૫/૧).

આખાદારી

ખામ કારણસર એવિદાર પચ્ચખખાણમાં આજ્ઞાદારી વરતુનો દિપયોગ કરી શકાય છે, તેનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે—

૧ અગર, ૨ અરીઘ, ૩ અનિવિધની કળી, ૪ અપખર, ૫ અંગીચી, ૬ અંગુરી, ૭ કફ, ૮ કરીયાતું, ૯ કંદર, ૧૦ ખાદો, ૧૧ ખેરમાર, ૧૨ ગળી, ૧૩ મેલાવળ, ૧૪ લગદર, ૧૫ ગુનો, ૧૬ જેરી ખાટલી, ૧૭ રંગાગુખાન, ૧૮ તગન, ૧૯ ચીકલા, ૨૦ ખાવડ, ૨૧ શુભકાશ, ૨૨ અલયાગર, ૨૩ અંખડના જાંઘ અંગ, (ખાચ, મૂલ, કાટ, પત્ર, મોરો ૨૪ અખમાં, ૨૫ અખદ, ૨૬ અરેખાદ, ૨૭ અમુત્રાન મુત્ર, ૨૮ કટકડી આ ગિયાય જે વરતુઓના સ્વાદ ન હોય એવાના અનિષ્ટ હોય તેવી બરમા વિગરે, જે પેટપુંડ વાપરી ન શકાય, તે આજ્ઞાદારી કરેલાય છે તેમા સ્વાદ સ્વાદ અનિષ્ટ તેથી વાંચવપર, આમ તેવી વરતુઓ આજ્ઞાદારી તથા આજ્ઞાદારી બની નથી, તે 'પાત્રન, નામવં'.

આદિથી કદાચ કોઈ દોષ લાગી જાય તો તેની શુદ્ધિ માટે અમુક તપ કરી આપવાની ધારણા રાખવી. (જેમકે આર વ્રતની શુદ્ધિ માટે આરમાસમાં આર એકાસણાં વિગેરે કરવાં.) નિયમોમાં જે તપ, માળા, સામાયક વિગેરે રાખેલ હોય તે કારણ પ્રસંગે ગૃહસ્થ આલોચણમાં વાળવાં હોય તો જ્યાણા રાખવી.

વ્રત નિયમના પાલનને માટે ભવબીડ ભવ્યાત્માઓએ પોતાનું જીવન જેમ ખંતે તેમ સાદું, સંયમી, સંતોષી, ઉપયોગશીલ, સેવાભાવી બનાવવું. વ્રતને દૂપણુ લાગે તેવી કારવાઈ અને સંસર્ગથી દૂર રહેવું. દેશવિરતિનો પરિણામ તેજ સત્ય મનાય છે કે જે સર્વવિરતિની લાલસાવાળો હોય. આથી બધા વ્રત, નિયમ, ક્રિયા, તપ, જપ, દાન, અને ભક્તિ સર્વમાં સર્વવિરતિ માટેના અવિહત પ્રેમ રાખવાનું તો ચૂકવુંજ નહિ. વ્રત નિયમની આ ટ્રીપ દરેક નિયમધારિએ ક્રમમાં ક્રમ મહિનામાં એક વાર તો અવશ્ય વાંચવા વિચારવાનું ધ્યાન રાખવું.

“एवंव्रत स्थितो भक्त्या, सप्तक्षेत्र्यां धनं वपन।
व्रज्या चातिदीनेषु. महाश्रावक उच्यते ॥૨૧૦॥”

ગો. શા. ત્રિ. પ્ર.

—‘આ પ્રમાણે વ્રતમાં રહેલો ભક્તિથી સાતે ધર્મક્ષેત્રોમાં અને અનુકંપાથી અતિ દીનદુઃખીઓમાં પોતાના ધનને વાપરતો મહાશ્રાવક કહેવાય છે.’

આદ્ય જીવનને ઉજાગવા માટે દરેક ગૃહસ્થે ઉપર મુજબ તો શ્રદ્ધાપૂર્વક લેવાં, પાળવાં, લક્ષ્યાદિનો સદુપયોગ કરવો, જેન સાસનની પ્રભાવના કરવી, પરપીડના પરિણામ ટાળવા, સંસારની અસારતા ચિંતવવી, અને

(૧) સ્વદ્રવ્યવ્યયથી દેવદ્રવ્ય (જિનમંદિર, જિનમૂર્તિ ખાતું) જ્ઞાનદ્રવ્ય (જ્ઞાનખાતું) ગૃહદ્રવ્ય (સાધુ, સાધ્વી ખાતું) સાધારણદ્રવ્ય (આવક, આવિકા ખાતું) ની વૃદ્ધિ કરવી. (પ્રતિક્રમણાદિકામાં સૂચા વિગેરેની યોગી સામાયક લેતા પરેલાં યોગવાનો ઉપયોગ રાખવો જોઈએ. સૂચોની યોગી જ્ઞાનખાતે જાય છે, ગૃહપ્રજન, આરતિ, પૂજા, ઉપધાન માળા અને ચપનાદિકાની યોગી દેવદ્રવ્ય ખાતે જાય છે. આમાં સ્વમનઃકલ્પન યોગીઓ કરવો નહિ.)

(૨) જેન ધર્મિ બાદ ગુંદોનું સ્વાય વિગેરે કરીને પાન્નદ્રવ્ય કરવું. સ્વધર્મનું નસે નસ અભિમાન રાખવું. નધા જેનો અનાવવા. જેન ધર્મનો સારો ફાલો કરવો. જેન ધર્મનું અરાગર રક્ષણ કરવું.

(૩) જે યોગી વિગેરે યોગી દ્વાય તે નૃત્યજ આપી દેવા. ધર્માદાનું દ્રાહમય દેવું આપે રાખવું નહિ. આપદાદાનું આપી દેવા, તે તે પવ આપી દેવું. ધર્માદાના પરિવેશે સાધુઓની સાચવવા, નાણાં દ્રાહમીનું જોખમ યોગીને ન્યાં રાખવું નહિ. અને સંસ્થાના જિનમાં દ્રાહમીય વિગેરેથી નુકસાન થાય તેમ કરવું નહિ. જિનમંદિરાદિકે ધાર્મિક સંસ્થાઓના ચલાવને યોગીના ધર

કરતાં એ સંદેહ સાચાવામાં અનર્ગલ પ્રયત્ન થાય છે, એ જૂઠાનું નહિ.

(૪) સવાર સાંજનાં પરચખખાણ, જિનદર્શન, નવદારવાણી, શુરૂપદન, શાસ્ત્રશ્રવણ, અનીલિઅભશ્યનાં ત્યાગ, સત્ય વચન, ઇત્યાદિ હંમેશાં પાળવા ઉપયુક્ત રહેતું. આધુનિક ફૂટ અદિંશાદિકે ના પ્રયોગોમાં ફરી લોક પ્રવાહમાં તણાતું નહિ.

इति श्री नित्यनियम-जीवनघने द्वितीयो विभागः समाप्तः।

વિભાગ ૩ નો

પરમાર્હત શ્રીકુમારપાલ મહારાજનાં શ્રાદ્ધવ્રતો
અને શાસનભક્તિનાં સુકાર્યો

કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજના
ઉપદેશથી શ્રાવુકય ગ્રંથમણિ ગુર્જરેશ્વર શ્રીકુમારપાલ
મહારાજએ સમ્યક્ત્વમૂલ દ્વાદશવ્રત શ્રી સંઘ સમક્ષ
વિધિપૂર્વક આડંબરથી ઉચ્ચર્યાં હતાં. તેઓએ શીકા-
ગદિ સમ્પત હુબ્ધસનોને દેશવટો દીધો હતો, સંન્યસમાં
આવારગ્રી મોલકતો લેવાનો આદ્યો આવતો ધારો રદ
કર્યો હતો, અઠારે દેશમાં હિંસાનું નિવારણ કરાવ્યું
હતું; અને સં. ૧૨૧૬ માગસર સુદ ૨ ને દિવસે
પ્રભુશ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ હસ્તક શ્રી અરિહંતદેવ
સમક્ષ ધર્મરાજપુત્રી શ્રી કૃપાસુદંરીનું પાણિ ગ્રહણ
કર્યું હતું. (જુઓ, શ્રી કુમારપાલ પ્રબંધ પૃ.
૧૭૨) કૃપાસુદંરીની પ્રેરણાથી તેમણે આધ્યાત્મિક
પ્રવૃત્તિમાં ધર્મરાજના હુકમન મોહરાજને હરાવી

ભગાડ્યો હતો, અને શ્રી ધર્મરાજનો પુનઃ રાજ્યાભિષેક કર્યો હતો. ‘ પરનારી સહોદર, ’ ‘ રાજાગત વ્રજ-પંજર, ’ ‘ વિચાર ચતુર્મુખ, ’ ‘ જીવદયા પ્રતિપાલ, ’ ‘ પરમાર્હત, ’ ‘ ધર્માત્મા, ’ ‘ રાજર્ષિ, ’ ઇત્યાદિક અનેક ગિરુદો આ પુણ્યશાલી રાજવીને તેમની અદ્ભૂત ધર્મપરાયણતાથી શ્રી ગુરૂમહારાજદિગ્વે આજ્યાં હતાં.

પચાસ વર્ષની વયે સં. ૧૧૯૯ માં શ્રી કુમારપાલ રાજ્ય પામ્યા હતા. (જુઓ, શ્રી કુમારપાલ પ્રગંધ પૃ. ૩૪/૧) તે પછી ડેટલોક કાલ ગયા બાદ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજના ઉપદેશથી સ્થિર બનીને વૃદ્ધાવસ્થામાં તેઓ ધર્મ પામ્યા. તેમનો બાપદાદાથી પેઢી ઉતાર રાજધર્મ શૈવ હતો. તેનો ત્યાગ કરવામાં પ્રાક્ષણ કુલગોરો આદિકના વિરોધને તાળે નાંહિ થવામાં, રાજ્ય-સ્થિતિ વિપરીત હતી, તેમાંયે ધર્મસ્થિતિ મજબૂત કરવામાં શ્રી કુમારપાલ મહારાજે જે જોગ દાખવ્યું હતું તે આજે ધર્મવસ્તુમાં પણ પહોળા કરીને ઉભા રહેનાર તેમજ બાપનો કુવો બતાવનાર નિષ્કૌવત જૈન જૈનેતર-બલબલાને ખૂબ શીખામણ આપે તેવું છે. તેમનું સમ્યકત્વ તથા બારવતો દેવાં હતાં તથા તેમણે

ધર્મનાં દેવાં કાર્યોં કર્યાં હતાં, તે સંશ્લેષમાં નીચે વાંચવાથી માલુમ પડશે.

સમ્યક્ત્વ—તેમણે શ્રી અરિહંત દેવ, નિર્ઝન્ય શુર, અને દેવલી પ્રણીત ધર્મને જ દેવ, શુર અને ધર્મ તરીકે માનવાનું સ્વીકાર્યું હતું, જાકી સઘળું મિશ્ર્યાત્વ યોગિરાત્ર્યું હતું. પોતાના દેવમંદિરમાં પૂજાતી પોતાના પૂર્વજોએ કરાવેલી મહાદેવાદિકની પ્રતિમાઓ તેમણે પ્રાઘણીને આપી દીધી હતી, તેને સ્થાને ચાવીસ જિનપ્રતિમાઓ અને શુર શ્રી હેમચન્દ્રસૂરિની પાદુકા સ્થાપન કરી હતી. તેઓ શ્રી જિનપૂજા તથા શુરપૂજા ત્રિધાલ કરતા હતા. સવાર, સાંજ પોતાના ઘર દેરા-અરમાં પુષ્પાદિકથી, અને મધ્યાહ્ન કાલે ૭૨ આમંતો, વાળભટ્ટાદિ મંત્રીઓ, તથા ૧૮૦૦ કોટયાધીશો સાથે આડંબર પૂર્વક અનર્ગલ દાન આપતા શ્રી ત્રિભૂવનપાલ વિહારમાં આઠ પ્રકારી પૂજા કરતા હતા. સર્વજ્ઞતુનાં પુષ્પોથી પ્રભુની ભક્તિ કરવાનો મનોરથ પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી તેમણે અમ્લજલ ત્યાગનો અભિચાર લીધો હતો. તેનાથી શાસન દેવીએ તુષ્ટમાન થઈ તેમના જાગીઆમાં હુમ્મેશને માટે સર્વજ્ઞતુનાં પુષ્પો આવનાં

તેઓના અંગત પાંચલાખ ઘોડા, એકહજાર હાથી, એ'શીહજાર ગોધન, પચાસહજાર ઊંટ, આ તથા પ્રમનાં પશુઓને પાણી ગાળેલું પાવામાં આવતું હતું. સૈન્યના ૧૧ લાખ ઘોડાઓ વિગેરેના પલાણો ઉપર પુનઃણીઓ થાંધાવવામાં આવતી હતી. એક વખત ઘોડાનું પલાણુ પુ'ણને ખેસતા શ્રી કુમારપાલને જોઈને તેમના સામંતો અંદરેઅંદર હસ્યા, તે જોઈને કુમારપાલે એક બાણ પ્રહારથી આત લોહ કટાણે ભેદી જતાવીને, તેમજ ૧૬ માણની શુણી ઉપાડીને અહિંસાનું સામર્થ્ય દેખાડ્યું હતું. જીવદયાની દ્રષ્ટિએ અહિંસક જનણું એટલે શરીર જાલની દ્રષ્ટિએ કાયર જનણું, એમ નથી થતું. કિન્તુ તે જાલનો ઉપયોગ નિરપરાધિ જીવજંતુની નિર્દયક હિંસામાં નહિ કરતાં તેમની રક્ષામાં કવાનો હોય છે. 'મારિ' અક્ષર બોલાય તો તેના પ્રાયશ્ચિત્તમા તેઓ ઉપવાસ કરતા હતા. એક વખતે કાઉસગમાં પોતાને પગે મ'ટાડો ચાંટયો, તેને દુઃખ ન થાય તે માટે તેમણે પોતાના પગની આમડી કાપી હતી. એક મેંશરી વળિુંદે રાજાની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જઈને એક જૂઠું મારી હતી, તેના દંડમાં તેના શરીર વિગેરેને દુઃખ નહિ આપતાં તેની પાસેથી તેમણે જગતજીવોને અભયદાન ઉપદેશનાર

શ્રીજિનેશ્વર પરમાત્માનું ગંદિર ગંધાખું હતું. નવ-
રાત્રીઓમાં કુલદેવીને ગકરાં, પાડાઓનું જલીદાન નહિ
આપવાથી કંટકેશ્વરીએ કોપાયમાન થઈ રાજા કુમારપાલને
કાન્ટ આપ્યું તે સહન કર્યું હતું, કિન્તુ જીવહિંસા તો
તેમણે ન જ કરાવી, કંટકેશ્વરીદેવી પણ આ તપોજાલને
નમી પડી, આંતે જીવહિંસામાં રસ લેનારી આ દેવી
હતી છતાં રાજ્યમાં કોઈ હિંસા ન કરે તેની ચોક્કિદાર
જાની.

(૨) સત્યવ્રત—ખીજા વ્રતમાં ‘સત્ય, સરલતામાં
ધર્મ છે’ એમ જાણતા, શ્રી કુમારપાલે કઠોરતા,
ચાડી, ઇર્ષ્યા, અસહ્યતા, રાગદ્વેષયુક્ત આત્મસ્તુતિ અને
પરનિન્દાનો ત્યાગ કર્યો હતો, અને મધુર, તથ્ય, હિત
અને મિત આગમાનુસારિ વચન જોલવાની પ્રતિજ્ઞા કરી
હતી આથી એમને ‘સત્યવાચ્યા શુદ્ધિઠિઠર’ તું
ખિરૂદ મળ્યું હતું. કદાચ કોઈ વળતે કોઈ પણ આકારે
મૃપા વચન વદાય તો તેની શુદ્ધિ માટે વિશેષ તપ
કરવાનો દંડ પણ તેમણે રાખ્યો હતો.

(૩) અસ્તેયવ્રત—ત્રીજા વ્રતમાં શ્રી કુમારપાલ
મહારાજાએ સંતોષ પારણ કર્યો, રાજ્યમાં લેવાતા

અપુત્રિયા-અવારશ્રીયા ધનનો ત્યાગ કર્યો, આ રીતે દરવર્ષે ૭૨૭ લાખ દ્રવ્યનું આવતું હતું તેમણે જતું કર્યું હતું. કુળેશ્વરેની છકોડ સોનું વિગેરે અતુલ સંપત્તિ સાંભળવા છતાં તે લેવાને તેઓ લોભાયા નહોતા. તેમણે પોતાના રાજ્યમાં અદત્ત પરધન નહિ લેવાનો નિયમ કર્યો હતો.

(૪) બ્રહ્મવ્રત—ચોથા વ્રતમાં શ્રી કુમારપાલ રાજાએ પરનારી સહોદરતા અને સ્વસ્ત્રીસંતોષ અંગી-કાર કર્યો હતો. વ્રત શરૂ કરતી વખતે રાજાને એક જ ભોપદ્મદેવી નામની રાણી હતી. તેના મરણ બાદ કહીશ્રી ન પરણવાનો પણ તેમણે નિયમ કર્યો હતો. તેઓ દિવસના રોજ બ્રહ્મચર્ય પાળતા હતા. અને રાવ પર્વતિથિની રાત્રીએ પણ બ્રહ્મચર્ય પાલતા હતા. વર્ષાઋતુમાં તેઓ મન, વચન, કાયાથી સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળતા હતા. મનથી ભંગ ધાય તો ઉપવાસ, વચનથી ભંગ ધાય તો આયંગિલ, અને કાયાથી ભંગ ધાય તો વિગય ત્યાગ કરવાનો નિયમ કર્યો હતો, એમ કરીને તેમણે સર્વ દોષોનું પ્રભાવસ્થાન જે મન છે તેના ઉપર જ મોટું નિયંત્રણ મૂક્યું હતું. થોડા સમય પછી

રાણી લોપદલદેવી મરણ પામી, સામન્તો અને પ્રધાનોએ ફરી લગ્ન કરવાનો આગ્રહ ખૂબ જ કર્યો, તથાપિ તેમણે લગ્ન ન જ કર્યું, આવી તેમની નિયમ દ્રઢતા હતી. ત્યારથી તેઓએ યાવજજીવ બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું હતું. આથી શ્રીકુમારપાલ મહારાજને ‘રાજપિ’ એવું અજોડ ગિરૂદ પામ્યું મળ્યું હતું.

(૫) અપરિશ્વિત્રત—પાંચમા વ્રતમાં કુમારપાલ મહારાજએ ૬૭ કોડ સુવર્ણ, ૮૭ કોડ રૂપું, એકહજાર તોલા કીંમતી મણિ, ખીન્તું અનેક કોડ દ્રવ્ય, એકહજાર કુંભ^૭ ઘી તેલાદિ, એકહજાર ખારી^૮ અનાજની, પાંચ લાખ ઘોડા, એકહજાર હાથી, અને ગિંટ, ૮૦૦૦૦૭ ગોધન, ઘર, દુકાન, સલા, વહાણો, ગાડાં દરેક પાંચસો પાંચસો, ચતુરંગ સેનામાં ૧૧૦૦૭ હાથી, ૫૦૦૦૦૭ રથ, ૧૧૦૦૦૦૦૭ ઘોડા, અને ૧૮૦૦૦૦૦૭ પાયદળ રાખેલ અને મીઠું, તેલ, લોહ, ગોળ, વિગેરે પાપ દ્રવ્યો આવે તેનો ત્યાગ કર્યો હતો. રત્ન, સુવર્ણાદિ વસ્તુઓની

૭ વાસદ્રોણનો એક કુંભ (જુઓ, ‘ રા. ચિં. ’ કોષ.)

૮ સોલદ્રોણની એક ખારી. દ્રોણ એટલે બત્રીસ રોર (૮૦૭ રૂપિયાભારનો) ન્હોતો, ‘ રા. ચિં. કોષ. ’

ધણી વૃદ્ધિ છતાં એ ધર્માત્માએ ઉપર મુજબ સ્વરૂપ પરિચય રાખ્યો હતો.

(૬) દિગ્વિરત્તિ — આ વ્રતમાં કુમારપાલે સર્વ ચૈત્યનાં દર્શન અને શુદ્ધવંદન સિવાય ચોમાસામાં પાટાણુના દરવાજા ખડાર પણ નહિ જવાનો નિયમ રાખ્યો હતો. આ નિયમ સાંભળીને શુજરાત ઉપર શક રાજાએ ચોમાસામાં ચઢાઈ કરી હતી. તેમાં પૂજ્ય શુદ્ધદેવના પ્રતાપે તેને શિક્ષસ્ત મળી હતી. છ મહિના સુધી તેના રહેઠઠ રાજ્યમાં પાણુ અહિંસા પાળવાનું તેની પાસે કબુલ કરાવીને તેને છોડી દેવામાં આવ્યો હતો.

(૭) ભોગોપભોગવિરત્તિ — આ વ્રતમાં શ્રી કુમારપાલ મહારાજાએ ભોજનથી માંસ, મદિરા, ગધ, માખાણુ આદિ ૨૨ અભક્ષ્યો અને ગત્રીસે અનન્ત-કાયોનો ત્યાગ કર્યો હતો. રાગાદિક કાદમાં પણ તેમણે મુટ રાખી ન હતી. પ્રભુની આગલ ન ધરવામાં આવેલાં ફલ, પુષ્પ પત્ર, આહારાદિક વસ્તુઓ પોતે પણ પાપરતા ન હતા. સચિત્તમાં માત્ર એક નાગરવેલનું પાન પાપરતા હતા. દિવસમાં આઠ જ પાનખીડાંનો નિયમ

રાખ્યો હતો. ખાધાવારે સાંજે દિવસના આઠમા ભાગે ભોજન કરી લેતા હતા. રાત્રીએ હંમેશાં ચોવિહાર કરતા હતા. ચોમાસામાં માત્ર એક ધી વિગય જ વાપરતા હતા, લીલું શાક ળધું ત્યાગ્યું હતું. તપનાં અંતર અને ઉત્તર પારણા સિવાય આતુર્માસમાં તેઓ હંમેશાં એકાસણું કરતા હતા અને બ્રહ્મચર્ય પાલતા હતા. સર્વ પર્વતિથિઓને દિવસે સચિત્ત તેમજ વિગઈઓ મુદ્દલ લેતા ન હતા. ઘેઘરના ભોજનથી તેઓને માંસાહારનું સ્મરણ થયું હતું, તેથી તેનો પણ તેમણે ત્યાગ કર્યો હતો, અને પૂર્વે જત્રીસ દાંતથી અલક્ષ્ય ખાધું હતું તેની પાપશુદ્ધિ માટે ચોવીસ તીર્થપતિઓ આદિના જત્રીસ રાજવિહારો કરાવ્યા હતા.

કર્મથી તેમણે પંદર કર્માદાનોમાં અંગારકર્મ, શકટાદિકર્મોથી થતી આયપતનો નિષેધ કર્યો હતો, તેના પટ્ટકો પણ રદ કર્યા હતા.

(૮) અનર્થ દંડચિરતિ—આ વ્રતમાં તેમણે શીકારાદિ સમ દુર્વ્યસનોનો આખા રાજ્યમાંથી જાહિરકાર કર્યો હતો, અને પોતે પ્રમાદ, ક્રીડા, હાસ્યો-

પચાર, શરીરશૃંગાર, વિકૃત્યા વિગેરેનો ત્યાગ કરી ધર્મ-
ધ્યાન રૂપી અમૃતસાગરમાં મગ્ન ગળ્યા હતા.

(૯) સામાયકેત્રન—આ વ્રતમાં શ્રી કુમારપાદે
હંમેશાં એ સામાયક, ઉભય ટંક આવશ્યક કરવાનો
નિયમ કર્યો હતો. સામાયિકમાં તેઓ પૂજ્ય શુદ્ધમહારાજ
સિવાય અન્ય સાથે જોડતા ન હતા. પાછલી
રાત્રીએ સામાયક લઈને તેઓ શ્રી યોગશાસ્ત્ર અને
વીતરાગસ્તોત્રનો ખાદ કરતા હતા, સામાયકમાં તેઓ
'પરિહેલેલ વસ્ત્ર' વિગેરે વિધિના ઉપયોગ કરતા હતા.

(૧૦) દેશાવકાશિકેત્રન—આ વ્રતમાં કુમારપાદે
મહારાજનું સત્રિએ પેતાના મકાનથી ગઢાર વળા ન
હતા, દિવસે પણ શ્રી જિનમંદિર, તથા ઉપાગ્રય મંમન
સિવાય રાજપાટી વિગેરેનો ત્યાગ કર્યો હતો.

(૧૧) પૌષધવ્રત—આ વ્રતમાં આ ધર્માત્મા
મહારાજનું સત્ર પર્વ દિવસે પૌષધ કન્યાનો નિયમ
કર્યો હતો. પૌષધમાં તેઓ ઉપવાસનો તપ કરતા
હતા. રાત્રીએ હતા ન હતા, ક્ષી શુદ્ધ મહારાજની
વિગતમગ્ન મગ્ન હતા, પૂજ્ય વિના મહારાજ ન હતા.

અને ઉઘાડા મુળે ઘોલતા ન હતા, પ્રાયઃ આખી રાત્રી ઉભા ઉભા કાઉસગ કરતા હતા, અશક્તિએ કલાસિને બેસી પ્રાણાયામ ધ્યાન કરતા હતા.

(૧૨) અતિથિત્રિમાસવ્રત—આ વ્રતમાં ‘રાજપીંડ સાધુને કંઈપે નહિ’ આ કારણથી પુણ્યાત્મા શ્રી કુમારપાલ મહારાજનો, શ્રી ભરત મહારાજની માફક, સાધર્મિક ભક્તિ કરવાનો નિયમ સ્વીકાર્યો હતો, તેમણે પોતાના રાજ્યમાં લેવાતો શ્રાવકો ઉપરનો કર ૭રુ લાખ દ્રવ્ય પ્રમાણનો કર લેવો છોડી દીધો હતો. સીદાતા સાધર્મિકને રાજ ચોક હજાર સેનૈયા આપતા હતા. દાનશાળાઓ કરાવી હતી. ત્યાં સાધર્મિકોને ખુબ સન્માન પૂર્વક ભક્તિથી ઘેરાર આદિ ઉત્તમ ભોજનો જમાડતા હતા. વસ્ત્રાદિકની પ્રશસ્ત પહેરામણીઓ કરતા હતા, અને કુટુંબ નિર્વાહ માટે ધન પણ ઘણું આપતા હતા. વળી તેમણે સાધર્મિકોને ધર્મક્રિયાઓ કરવા માટે પૈપધશાળાઓ પણ જંધાવી હતી. પારણાને દિવસે તેઓ શ્રી ત્રિભુવનપાલવિહારમાં સ્નાનાવસરે ભોગા થયેલા સર્વ સાધર્મિકોને સાથે જમાડી જમતા હતા. ભોજન સમયે તેઓ

દોલ વગડાવીને દયા દાનની પ્રવૃત્તિ સેવતા હતા. દીન, દુઃખી, દુઃસ્થિત, અનાથ, ભુખ્યા, ઝો યાચકોને લોજન અપાવીને તથા સર્વ રાજદ્રારો અને જવા આવવાના માર્ગો ખુલ્લા રાખાવીને તેઓ ધર્મચુકત લોજન કરતા હતા.

ધર્માત્મા શ્રી કુમારપાલ મહારાજના સદ્વ્યયો

(૧) પંચમહાક્ષના દલપતઃ સમાન આ રાજવીએ ચૌદસો નવિન લગ્ન જિનમંદિરો અંધાવ્યાં હતાં.^૯ શ્રી ત્રિભુવનપાલ-પિટાર અંધાવવામાં તેમણે હજી કોડ ક્યનો વ્યય કર્યો હતો. એકેકે શ્રી જિનપ્રતિમાઓ ભરાવી હતી, જેમાં અનેક સોના, માણેક, રત્નોની પણ કરાવી હતી. અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠાના મહોત્સવો ઘણા કર્યા હતા.

(૨) સોલહન્નર જિણોદ્ધારો કરાવ્યા હતા. (જુઓ, શ્રી કુમારપાલ પ્રખંધ. પૃ. ૯૬/૧) તાબાના રાજાઓ પાસે પણ તેમના દેશોમાં શ્રી જિનમંદિરો અંધાવ્યાં હતાં.

૯ શ્રી આદ્ય વિવિમાં (પૃ. ૧૭૬/૧) ૧૪૪૪ નવિન જિનમંદિરો અને ૧૬૦૦ જિણોદ્ધાર કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

- ૨ કાયશુદ્ધિ કરીને પુ'પાદિ વિધિથી ઘર દેરાસરમાં પ્રાતઃ પૂજન કરતા હતા. પછી
- ૩ યથાશક્તિ પચ્ચખ્યાણ કરતા હતા. પછી
- ૪ શ્રી ત્રિભુવનપાત્ર વિદારમાં જઈ ૭૨૫ સામન્તો આદિ સાથે શ્રી આ'ટ પ્રકારી જિનપૂજન કરતા હતા. પછી
- ૫ શ્રી ગુરુપૂજન કરતા, વંદન કરીને પચ્ચખ્યાણ પ્રકાશતા હતા. પછી
- ૬ પૂજ્ય ગુરુમહારાજ પાસે પરલોક સુખાવદ શ્રી ધર્મકથાનું શ્રવણ કરતા હતા. પછી
- ૭ સ્વસ્થાને આવી લોકોની અરજીઓ સાંભળતા હતા. પછી
- ૮ નૈવેદ્યના થાળ ધરી ગૃહ ચતુર્યોની પુનઃ પૂજન કરતા હતા. પછી
- ૯ ઉચિત અનુકંપાદિ દાન પૂર્વક સુશ્રાવક સાધર્મિભાઈઓ સાથે સંવિભાગ કરી પવિત્ર ભોજન કરતા હતા. પછી
- ૧૦ સભામાં જઈ વિદ્વાનો સાથે શાસ્ત્રાર્થ વિચારતા હતા. પછી
- ૧૧ રાજસિંહાસને બેસી સામંત, મંત્રી, માંડવીક, શ્રેષ્ઠિ આદિ મહારાજનાં દર્શન આપતા હતા. પછી
- ૧૨ આહમ, ચૌદશ સિવાય દિવસના આહમા ભાગે સાંજનું ભોજન કરી લેતા હતા. પછી
- ૧૩ સાંજે પુ'પાદિવિધિથી ગૃહચતુર્યોની પૂજન કરતા હતા. પછી
- ૧૪ પૂજ્ય શ્રી ગુરુમહારાજ પાસે જઈ ઉપાશ્રયે સામાયક પ્રતિક્રમણ કરતા હતા. પછી

૧૫ પાટ ઉપર એસી રાત્રિના આરતી મંગલ દીવો કરાવતા હતા. પછી

૧૬ શ્રી સ્થુલભદ્રાદિ મહાપુરુષોનું સ્મરણ અને લાવના કરી નમસ્કાર પૂર્વક શાંત નિદ્રા કરતા હતા.

શ્રાદ્ધ રત્ન શ્રી કુબેરશેઠની નિયમ પોથી

- ૧ નિરપરાધિવ્રતજીવને દાણીશ નહિ,
- ૨ પાપ રાખીને, અથવા સામાનું ખરાબ કરવાની ક્ષુદ્ધિથી જુદું બોલીશ નહિ,
- ૩ ચોરી કરીશ નહિ,
- ૪ પરસ્ત્રી સેવીશ નહિ,
- ૫ મધ, મદિરા, માંસ, માખણ, રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરે છું,
- ૬ પરિવ્રતમાં ૬૭ કોડ સાનું, ૮૭ કોડ રૂપું, ૧૦૦૦૭ તોલા મણિ, ૨૦૦૦૭ કુંલ ઘી તેલાદિ, ૨૦૦૦૭ ખારી અનાજની, ૫૦૦૦૦ ઘોડા, ૧૦૦૦ દાથી, ૮૦૦૦૦ ગોધન, ૫૦૦ હલ, ૫૦૦ દુકાન, ૫૦૦ મકાન, ૫૦૦ વટાણુ, ૫૦૦ ગાડાં, આટલી પૂર્વોપાર્જિત લક્ષ્મી છે, એ ઉપરાંત મદારી ભૂલે-પાર્જિત લક્ષ્મીનો હું ધર્મમાં સદુપયોગ કરીશ. છત્યાદિ..

इति श्रीनित्यनियम-जीवनव्रते तृतीयो विभागः समाप्त ।

વિભાગ ૪ થો

૧૨૪ અતિચારોની સમજણ

શ્રી સમ્યક્ત્વ મૂલ જાર મતના એકંદર ૮૦૭ અતિચારોનું વર્ણન વિભાગ બીજામાં કરી ગયા છીએ, આ ઉપરાંત પંચાચારના ૩૯ અતિચારો અને મલેષાનાના ૫ અતિચારો શાસ્ત્રે દર્શાવ્યા છે, તે હવે અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે લખીએ છીએ.

પંચાચારો

૧ જ્ઞાનાચારના આઠ આચારો સેવનીય છે.

- (૧) કાલ—અસ્વાધ્યાયાદિ રૂપ અકાલે ન ભગવું, સ્વાધ્યાયાદિ રૂપ કાલે ભગવું, મધ્યાહ્નાદિ કાલ વેલામાં ન ભગવું.
- (૨) વિનય—ગુરૂના વંદનાદિ વિનય કરવો.
- (૩) અદ્ભુમાન—ગુરૂ પ્રત્યે અંતરથી ભક્તિ રાખવી.
- (૪) ઉપવાન—પાદ્ય મૂકના તપ કરવો.
- (૫) આનિદ્રાગુ—પાદક ગુરૂદેવનું નામ ન છુપાવવું.
- (૬) વ્યંગ્મન—શબ્દ ખોટા ન કરવા.

(૭) અર્થ—અર્થ ખોટા ન કરવા.

(૮) તદુભય—શબ્દ અને અર્થ બન્ને ખોટા ન કરવા.

આ આઠ આચારોથી વિપરીત કરવું તે આઠ અતિચારો કહેવાય છે, તે જ્ઞાનાચારના સેવનમાં ટાળવા.

૨ દર્શનાચારના આઠ આચારો સેવનીય છે.

યદ્યપિ દર્શન એટલે શ્રી જિનોક્ત તત્ત્વ ઇચ્છિ રૂપ સમ્યક્ત્વના પહેલાં પાંચ અતિચારો કહ્યા છે, તથાપિ ૧૨૪ અતિચારોમાં દર્શનાચારના આઠ આચારોથી વિપરીત વર્તન રૂપ આઠ અતિચારોને જુદા પ્રતિક્રમણીય કહેવામાં આવ્યા છે, તે આ રહ્યા.

(૧) નિઃશંકિત—શ્રી જિન વચનમાં શંકા ન રાખવી.

(૨) નિઃકાંક્ષિન—અન્ય ધર્મોને જૈન ધર્મ તુલ્ય માનવા નહિ, તથા તેની ઈર્ષ્યા ન કરવી.

(૩) નિર્વિચ્છિન્નિત્સા—ધર્મના દ્વંદ્વમાં સદેહ ન રાખવો. પૂજ્ય સાધુ સાધ્વી મહારાજોની નિંદા ન કરવી.

(૪) અમૃદદ્રષ્ટિ—પરના ચમત્કારાદિક પ્રભાવોથી અંનનું કે મુંઝાવું નહિ.

(૫) ઉપપ્રાંદણા—ધર્મ માટે કંઈ સહન કરનારની પુષ્ટિ કરવી, સદાયમાં ઉભા રહેવું.

(૬) સ્થિરીકરણ—ધર્મમાં દીલા ધનારને સમજાવી સદાય કરી સ્થિર કરવા.

(૮) કાયગૃપ્તિ—કાયાર્થી અકુશલ ક્રિયા ન કરવી, કુશલ ક્રિયા કરવી.

આ આઠથી વિપરીત વર્તવું તેનું નામ ચારિત્રા-ચારના આઠ અતિચારો છે, તે ન સેવવા.

૪ તપાચારના આર આચારો સેવનીય છે.

- (૧) અનશન—ખાવા પીવાની વસ્તુનો ત્યાગ કરવો.
- (૨) દિનોદરિતા—જેઠ્ઠાએ તેનાથી ઓછું વાપરવું.
- (૩) વૃત્તિસંક્ષેપ—ખાદ્ય દ્રવ્યોમાં ઓછાશ કરવી.
- (૪) રસત્યાગ—ઘી, દુધ, વિગેરે ભક્ષ્ય વિગદઓમાં પણ ત્યાગ કરવો.
- (૫) કાયકલેશ—લેઝ, આતાપના, આદિ કાયકલેશ સહન કરવાં.
- (૬) સંલીનતા—શરીરનાં અંગોપાંગ કાયખાની માફક સંકેચી રાખવાં.
- (૭) પ્રાયશ્ચિત—ગીતાર્થ યોગ્ય ગુરૂ પાસે સ્વઅપરાધો પ્રકટ કરીને તેનું શુદ્ધિકરણ કરવું.
- (૮) વિનય—શ્રી અરિહંતાદિક સ્થાનોનો આશાતનાપરિહાર અને વંદનાદિક ઉપચાર કરવા રૂપ વિનય કરવો.
- (૯) વૈયાવચ્ચ—આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, ખાલ, વૃદ્ધ, જ્ઞાન, તપસ્વી તથા સ્વગુર્વાદિની સેવા મુશ્રુપા કરવી.

- (૨) વચનત્રીય—આવશ્યકાદિક ધર્મક્રિયાઓમાં વચનની શક્તિ ન ગોપવવી.
- (૩) કાયત્રીય—આવશ્યકાદિક ધર્મક્રિયાઓમાં શરીરની શક્તિ ન ગોપવવી.

આથી વિપરીત થાય તેનું નામ અતિચાર છે, અને તે ત્રણે વીર્યાચારમાં ન લગાડવા.

સંલેખનાના પાંચ અતિચારો—

સંલેખના દરેક મનુષ્યને માટે ફરજીય છે, તેના અતિચારો વર્જનીય છે. છેવટનું સમાધિ મરણ સાધવા માટે શાસ્ત્રવિધિથી તપશ્ચર્યા કરીને યોગ્ય બનાવેલા શરીરાદિકને આજ્ઞાનુસાર અનશનાદિક વિધિથી સંકેલી લેવું, તેનું નામ સંલેખના. તેના પાંચ અતિચારો

- (૧) ઈલ્લોક્કાશંસાપ્રયોગ—રાજવૈભવાદિક મનુષ્યપણાની સાલખી ધ્વજી તે,
- (૨) પરલોક્કાશંસાપ્ર૦—દેવાદિકપણાની પરલોક સાલખી ધ્વજી તે,
- (૩) ત્રિવિતાશંસાપ્ર૦—પોતાને માન પૂજા વિગેરે મુખ મળતું દેખીને જીવવાની ધ્વજા કરવી તે,
- (૪) મરણાશંસાપ્ર૦—પોતાને અવગ્ના વિગેરે દુઃખ મળતું દેખીને મરવાની ધ્વજા કરવી તે,

(૫) કામભોગાશંસાપ્ર૦—પોતાના કરેલા તપશ્ચર્યા વિગેરે ધર્મના બદલામાં પોતાને રૂપ સૌભાગ્યાદિક મળે તેમ ઇચ્છવું તે.

લબ્યાત્માઓએ ધર્માનુષ્ઠાનમાં ઉપર પ્રમાણેના પાંચ અતિચારો લગાડવા નહિ.

આમ સમ્યક્ત્વમૂલદ્વાદશમતના ૮૦, જ્ઞાનાચારાદિ પાંચ આચારોના ૩૯ તથા સંલેખનાના ૫, મળી એકંદર ૧૨૪ અતિચારો થયા, તે જાણવા યોગ્ય છે, પરંતુ આચરવા યોગ્ય નથી. માટે સ્વવર્તનમાં તેનો ત્યાગ કરવો.

સુખડી પ્રમુખનો કાળ

૧ માસ—કારતક સુદ ૧૫ થી ફાગણ સુદ ૧૪ સુધી શિયાળામાં સુખડી પ્રમુખનો કાળ એક માસનો ગણાય છે.

૨૦ દિવસ—ફાગણ સુદ ૧૫ થી અષાઢ સુદ ૧૪ સુધી ઉનાળામાં વીસ દિવસનો છે.

૧૫ દિવસ—અષાઢ સુદ ૧૫ થી કારતક સુદ ૧૪ સુધી ગોમા-સામાં પંદર દિવસનો છે.

યુગપ્રધાન કાલિકાચાર્ય મહારાજે ભાદરવા સુદ ૫ ની સંવત્સરીનું પરિવર્તન ભાદરવા સુદ ૪ નું ક્યું ત્યારથી કારતક સુદ ૧૫ આદિની ચોમાસીનું પરિવર્તન પણ કારતક સુદ ૧૪ આદિમાં થયેલું છે, તે જૂલાનું નોંધ્યે. એટલે હવે આપણાં સીમા ચિહ્નો પાંચમ, પૂર્ણિમા નથી રહ્યાં, કિન્તુ ચોથ, આદશ રહેલાં છે. ઉપર જેનો કાળ જણાવ્યો છે તે કાળ પૂરો થતાં સુખડી પ્રમુખ ચલિત રસ થાય છે, અને તેથી અભક્ષ્ય અને છે. જો તેનો વર્ણુગધાદિક પહેલાં ફરી જાય તો કાળ પૂરો થયા પહેલાં પણ તે અભક્ષ્ય બની જાય છે.

પાણીનો કાળ

- ૪ પ્રહર—કારતક સુદ ૧૫ થી કાગણ સુદ ૧૪ સુધી શિયાળામાં ત્રણ ઉકાળાથી પરિપૂર્ણ ઉકેળેલા પાણીનો કાળ ચાર પ્રહરનો છે.
- ૫ પ્રહર—કાગણ સુદ ૧૫ થી અપાડ સુદ ૧૪ સુધી ઉનાળામાં પાંચ પ્રહરનો છે.
- ૭ પ્રહર—અપાડ સુદ ૧૫ થી કારતક સુદ ૧૪ સુધી ચોમાસામાં ત્રણ પ્રહરનો છે.
- પાણીનો આ કાળ પૂરો થાય તે પહેલાં પાણીમાં ચૂનો વિગેરે નાખવાનો ઉપયોગ અરાબર રાખવો નોંધ્યે. તેમાં જો પ્રમાદ

વસ્તુ હોય તે સચિત્ત કહેવાય છે, જીવ રહિત અનેલી વસ્તુ અચિત્ત કહેવાય છે, અને જેમાં કેટલાક અવયવ જીવવાળા હોય, કેટલાક અવયવ જીવ રહિત હોય તે વસ્તુ મિશ્ર કહેવાય છે. કાચી પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, પવન તથા ધાન્યાદિક વનસ્પતિમાં એકેન્દ્રિય જીવો હોય છે, શંખ, કીડા વિગેરેમાં બેન્દ્રિય જીવો હોય છે, કીડી, મંદાકી આદીમાં ત્રેન્દ્રિય જીવો હોય છે, માખી, વીંછી, ભમરા વિગેરેમાં ચતુરિન્દ્રિય જીવો હોય છે, અને નારકી, દેવતા, મનુષ્ય, સાપ, પશુ, પંખી આદિમાં પંચેન્દ્રિય જીવો હોય છે. આ જીવોની હિંસા ન થાય તથા હિન્દ્રિય વિકાર ન વધે તે હેતુથી શાસ્ત્ર તેમજ લોક વ્યવહારમાં ભક્ષ્યાભક્ષ્યાદિકની વ્યવસ્થા નિયમિત કરવામાં આવી છે, તેને અનુસરી અભક્ષ્યાદિકનો ત્યાગ કરવો, જીવહાના પરિણામ સાચવવા, તથા શાસ્ત્રોક્ત વ્રત નિયમો યરાયર પ્રદણ કરવા અને પાળવા એ પ્રત્યેક મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે. આજ એક મુંઢર હેતુથી શ્રાવકે મકાનમાં રસોઇ, ખાવા, પીવા, દળવા, ખાંડવા, ચુવા, બેસવા, ન્દાવા, આદિકના દશ ઠેકાણે ચંદ્રવા આંધવા અને ૧ પાણી ગાળવાનું, ૨ ઘી ગરણી, ૩ તેલ ગરણી, ૪ દૂધ ગાળવાનું, ૫ છાશ ગાળવાનું, ૬ ઉકાળેલું પાણી ગાળવાનું, ૭ આટો ચાળવાની ચાળણી, આ સાત ગાળણાં વિગેરે રાખવાનો પણ ઉપગોગ કરવો.

‘અદમાશ,’ વિગેરે અસભ્ય આદર્શો, ગાળો વિગેરે આપવી તે અપ્રશસ્ત છે.

કાયયોગ—શ્રી જિનપૂજન, શુદ્ધિકૃત, જ્ઞાન—ગ્રીમારની સેવા, તપશ્ચર્યા, સામાયકાદિક ધર્મકૃત્ય અને સંયમ યોગોમાં કરાતો શરીર વ્યાપાર પ્રશસ્ત કાયયોગ છે. વિપય, વ્યસન, વ્યપાર વિગેરે અર્થકામના હેતુમાં કરાતો શરીર વ્યાપાર અપ્રશસ્ત છે.

રાગ—શ્રી અર્દાદિકમાં શ્રી ગૌતમાદિવત્ રાગ ધરાવવો તે પ્રશસ્ત રાગ છે; કંચન, કામીની, વિગેરેમાં રાગ કરવો તે અપ્રશસ્ત છે.

દ્વેષ—સ્વપરનાં પ્રમાદાદિક દુઃકર્મો લેહને તે તરફ તથા શ્રી સંઘ શાસનના પ્રત્યનીકા—વિરોધીઓના વિરોધને લેહને તે તરફ ેવ કરવો તથા તેના યોગ્ય પ્રતિકાર કરવા માટે શક્ય ઉદ્યમ કરવો તે પ્રશસ્ત છે. મિથ્યા અર્દકાર વિગેરે પાદલિક હેતુઓથી પ્રેરાયેલે દેવસ તુચ્છ સ્વાર્થ શુદ્ધિથી સ્વ શત્રુ તથા સત્ય ઉપદેશક વિગેરેનો દ્વેષ કરવો, પરિણામે માર્યા અને વૈર, વિરોધની વૃત્તિઓને પોષવી, તે અપ્રશસ્ત છે.

મન વાંચકને આ ઉપરથી શું કરવા જેનું છે અને શું કરવા જેનું નથી, તે સંદેશાપથી સમજી શકાયે. આત્માની દાન્તિયો વિગેરે પુણ્ય પાપના ઝંજીરો છે. પોતાના જીવનમાં પુણ્યના ખર્ચ પુણ્યોને તે સર્વને તેના પ્રશસ્ત ગેરસે મુંદર વ્યાપારમાં લેવા.

તથા તેમના દ્વારા અનાદિ મોહસંજાથી સેવાતા અપ્રશસ્ત પાપ વ્યાપારોને છોડી દેવા. આમ કરવાથી તમે અનુક્રમે ઇન્દ્રિયાદિક ઉપર કાબૂ, નિગ્રહ યાને વિજય મેળવી શકશો, એ નિશ્ચીત સંજીવ છે.

ઉપર જણાવેલી દિશા અનુસાર દરેક આત્મતામાં તેના શુદ્ધ ધાર્મિકપણાથી પ્રશસ્તપાત્ર અને અધાર્મિકપણાથી અપ્રશસ્તપાત્ર વાંચકોએ સ્વયં વિચારી લેવું. પ્રશસ્ત એટલું કરાણીય છે, અપ્રશસ્ત એટલું વર્જનીય છે.

તિથિ અ.રાધના કેમ કરવી ?

‘શ્રાવક દિનકૃત્યાદિક’ શાસ્ત્રોમાં જણાવે છે કે—
પ્રાતઃકાલમાં ઉઠીને શ્રાવકે વિચાર કરવો કે ‘આજે કંઈ નિધી છે ?’ જેન દિપણું વિચ્છેદ પામ્યાં છે, એટલે શાસ્ત્રની આજ્ઞા મુજબ લૌકિક માન્ય કરેલા પંચાંગ ઉપરથી તિથિનો નિર્ણય કરવો રહે છે. શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ આદિ ગ્રંથોમાં જણાવ્યું છે કે ‘સૂર્યોદય વખતે જે તિથિ હોય તે તિથિનાં ત્રત પચ્ચખખાણુ વિગેરે કરવાં.’ હવે જ્યારે સદર દિપણુમાં તિથિનો ક્ષય કે વૃદ્ધિ આવે ત્યારે શું કરવું ? ખરતર ગરહવાળાઓ ક્ષય વખતે ક્યારેક પહેલી તો ક્યારેક પાછલી તિથિ કરે છે, વૃદ્ધિ વખતે પહેલી તિથિ કરે છે, તથા ખીજા કેટલાકો

અંચલગચ્છમાન્ય 'રત્નઅંચલ' વિગેરેના આધારે ક્ષય વૃદ્ધિમાં ક્યારેક પૂર્વ, પૂર્વતર તિથિની કલ્પિત ક્ષય વૃદ્ધિ કરીને તિથિઓ ફેરવી નાળે છે. શું આપણે તપગચ્છવાળાઓ એમ કરવું ? ના. " ક્ષયે પૂર્વા તિથિ-ગ્રાહ્યા, વૃદ્ધૌ ગ્રાહ્યા તથોત્તરા, " આ શ્રી ઉમાસ્વાતિ વચન અનુસાર 'ક્ષયમાં પૂર્વતિથિ લેવી અને વૃદ્ધિમાં ઉત્તર તિથિ લેવી', પણ કોઈને ગદ્ગદે કોઈ તિથિની કલ્પિત ક્ષયવૃદ્ધિ કરીને તિથિઓ ફેરવી ન નાળવી, તેમજ ક્યારેક પાછલી કે પહેલી એમ ન કરવું. અર્થાત્ આદ્યેશનો ક્ષય હોય તો તેદસ, આદ્યેશ ભેગાં હોઈ તેજ દિવસે એની આરાધના કરવી, આદ્યેશ બે હોય તો બીજી આદ્યેશે આરાધના કરવી. પૂનમનો ક્ષય હોય તો આદ્યેશ પૂનમ ભેગાં હોઈ તેજ દિવસે ગન્ને તિથિની આરાધના કરવાનું શ્રી તન્નવતર ગિણી આદિ શાસ્ત્રોનું ફરમાન છે, પૂનમની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે પહેલી છોડીને બીજી પૂર્ણિમા આરાધવી.

આમ કરવાથી 'અગીયાર કે તેર પવિ' કર્યાનો દોષ નથી આવતો, કિન્તુ 'પવિ'ને અપવિ' તથા અપવિ'ને પવિ' કરવાના દોષથી ગચ્છી જવાય છે, અને શ્રી જિના-શાનુસાર પવિની આરાધના પર્વને દિવસે જ થાય છે.

સૂતકે માટે ઉપયોગી

આજકાલ જૈન સમાજમાં કેટલેક ઠેકાણે સૂતક સંબંધી જે કેટલીક માન્યતાઓ પ્રચાર પામી રહી છે, તે શ્રી તપાગચ્છ માન્ય જૈનશાસ્ત્રોને ધરાવતી મળતી આવતી નથી. આવી કેટલીક માન્યતાઓનો પ્રચાર કરનારા બંધુઓ જાણ્યે અજાણ્યે ખરતર તથા કડુવામતિ ગરછોને અનુકુલ વિચારોનો શ્રી તપાગચ્છમાં પ્રચાર કરી રહ્યા છે. જતે દિવસે તિથિઓની કલ્પિત ક્ષય વૃદ્ધિની માફક આ પણ શાસ્ત્રના મૂલાધાર વિનાની એક અંધ પરંપરાનું નામ ન પડેડી ગેસે, તે માટે સુજ્ઞોએ સાવચેત થવાની જરૂર છે. જન્મ મરણના સૂતકો સંબંધી શ્રી તપાગચ્છને માન્ય થઈ શકે તેવા શુભ વિચારો છે, તે જાણવા માટે પરમ પૂજ્ય સ્વ. પરમ ગુરુદેવ સકલાગમરહસ્યવેદિ આચાર્ય શ્રી વિજયદાનચૂરીશ્વર વિરચિત ‘વિવિધ પ્રશ્નોત્તર’ ભા. ૧ માંથી નીચેનો પ્રશ્નોત્તર ઉદ્ધૃત કર્યો છે. પ્રિય વાંચકો ! ધ્યાન આપીને વિચારો.

“પ્રશ્ન ૨૩૦—જેના ઘરમાં જન્મ અથવા મરણ થયેલ હોય તેનું ઘરના માણસોથી દેવપૂજા થઈ શકે ? તેના ગોત્રીઓને

“સારાંશ—‘જન્મ સૂતકમાં તથા મરણ સૂતકમાં શ્રી જિનપ્રતિમા પૂજા થાય કે નહિ ?’ ઇતિ પ્રશ્ન. અત્ર ઉત્તર— જાને સૂતકમાં સ્નાન કર્યા પછી શ્રી જિન પ્રતિમા પૂજાનો નિષેધ જાણ્યો નથી.”

“સાધુઓને પહોરવા જવા આશ્રિત શ્રી સેનપ્રશ્નના ત્રીજા ઉત્કાસમાં કહેલ છે કે—

“સૂતકગૃહં સાધવ આહારાર્થ ચાન્તિ ન વેતિ પ્રશ્નોઽત્રોત્તરમ્-
યત્ર દેશે સૂતકગૃહે ચાવદ્ભિર્વાસૈર્બ્રાહ્મણાદયો મિક્ષાર્થ
વ્રજન્તિ તત્રાત્મભિરપિ તથા વિવેચમિતિ વૃદ્ધવ્યવહારઃ॥૨૦૧॥”

“સારાંશ—‘સાધુઓ સૂતકવાળા ઘરે અહારને અર્થે જાય કે નહિ ?’ ઇતિ પ્રશ્ન, અત્ર ઉત્તર—જે દેશમાં બ્રાહ્મણાદિકો સૂતકીના ઘરે જોડલા દિવસે મિક્ષાને અર્થે જાય તે દેશમાં આપણે પણ તેમ કરવું, એવો વૃદ્ધ વ્યવહાર છે.”

“ઉપર જણાવેલા શ્રીહીરપ્રશ્નના અને સેનપ્રશ્નના પાઠોનો વિચાર કરતાં જન્મ અને મરણનું સૂતક લોકોત્તર નથી, લોકિક વ્યવહાર છે, અને તે પણ અમુક દિવસ જ પાળવાનો પ્રતિબંધ નથી, કિંતુ દેશરીતિ જ કહેલ છે.

સ્નાન કર્યા પછી શ્રી પ્રભુપૂજનો નિર્ગેધ નથી. ૧ ગોત્રવાકાને અમુક દિવસનું સૂતક, ૨ પરદેશમાં જન્મ અથવા મૃત્યુ થયું હોય તો અમુક દિવસનું સૂતક, ૩ મૃતકને અડકે, ખાંધ દે, કે બાળવું વિગેરે કાર્ય કરે તેને અમુક દિવસનું સૂતક, અમુક વર્ષની વયવાળો મરણ પામે તો અમુક દિવસનું સૂતક, ઇત્યાદિ વિવિધમાં કોઈપણ, પ્રમાણિક ગ્રંથમાં કંઈપણ જાતનો ખુલાસો નથી, છતાં કેટલાક મરણ મુજબ લખે છે અને બેલે છે, તે લખવું અથવા જોડવું શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ હોવાથી અપ્રમાણિક સમજવું.”

આ લ'ખાણુ પ્રશ્નોત્તરથી વાંચકોને માલુમ પડશે કે આજકાલ સૂતકના નામે સમાજમાં જે પ્રવૃત્તિને ઉત્તેજન અપાય છે તે અનુચિત છે. આમાં એક મોલ વાળાને કશો ચેળાધ હોવાનું શાસ્ત્રકાર મહારાજે જણાવ્યું નથી, જેઓ એકતાલીસ વિગેરે દિવસો સુધી વહોરાવવું નહિ, પ્રભુ પૂજ કરવી નહિ, સામાયક પ્રતિક્રમણ કરવાં નહિ, ઇત્યાદિ માને છે, તેઓ કેવલ ધર્મનો અંતરાય પોતે પામે છે, અને બીજાઓને ખમાડે છે. આની વધુ સાબીતિ મારે' શ્રી 'તપાખરતર અંવાદ' પ્રતના નીચેના ઉદ્દેશ વાંચો--

“ખરતર (ખરતર) લોકાચાર આગા પછે પદર ૮, ૧૨, ૧૬, ૨૪, બીજા લોક કાંત્રીયા કાંધ દીધી જુગત તે દાલત, સામાન,

પોસહ પડિકમણુ દિન ૩ પૂજા ટાલે, ઘરના ધણી દિન ૩ સામાયિક પડિકમણુ પોસહ ન કરઈ, દિન ૧૨ પૂજા ટાલઈ ઘરેા ધણી, મું, ઇસડા તઉ દિણહી સામ્રમાંહે દીસતા નથી, એ પણિ સાસતરવિરૂદ્ધ ઘરરા આચાર છે. તપા તિણ વેલાઈ કરઈ. ॥૫૧॥

“ખર૦ જનમરે સૂતે દિન ૧૨ ઘરનઈ દેહરાસરરી પૂજા ન કરઈ, તે પણુ આપણા ઘરના આચાર છઈ, સાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છઈ, કાંઈ? જેહ ભણી કૃપસૂત્રમાંહી શ્રી મહાવીર જનમરે અધિકારઈ “જાણ દાણ માણે કરેક (૩) કારવેઈ”, જે જગન્યાન (યજ્ઞ) દેવપૂજા વિશેષ, તે સિદ્ધારથ રાજા આપ પૂજા કીધી તથા અનેરા પાંહે કરાવી, સૂઆ (સૂતક) માંહે કરાવી, શ્રી સિદ્ધારથ રાજા તે શ્રી પારસનાથરે સાસણુઈ આવક છે, તેણિ પૂજા કીધી, પછે ખર૦ નિષેધક્ર ઇમ તે સાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છઈ, આપણુ ઘરરા આચાર. ॥૫૨॥”

આ ઉપરથી જનમ મરણના સૂતકો તથા લૌકિકના કારણથી પૂજા, સામાયિક, પ્રતિકમણુ વિગેરેનો નિષેધ કરવો, તે પરગચ્છિય માન્યતા છે, પણ તપાગચ્છિય નથી, તપગચ્છના આચાર્યો તો દનાન વિગેરેથી શુદ્ધ થઈને પૂજા વિગેરે કરવાનું કહે છે, એ હવે દરેકથી દીવા જેવું સમજી જવાશે. આ નક્કર હકીકતનો પણ

વિરોધ કરનારાઓએ પોતાની માન્યતા અને પ્રચારમાં
એટલો સુધારો તો કર્યો જ છે કે ‘બાર દિવસે
સાધુને વહોરાવી શકાય, અને અન્ય ઘેર જમતા
હોય તો તેજ દિવસથી પૂજા વિગેરે પણ કરી
શકાય.’ આશા છે કે હજુ પણ તેઓની માન્યતા
વિગેરેમાં ખરતર તથા કડુવામતિ આદિના જે અપ્રમા-
ણિત વિચારથીજે રહેલાં છે તે સર્વને પણ તેઓ શ્રી
તપગરુમાન્ય શુદ્ધ શાસ્ત્ર સામાચારી પાઠોનું અવલોકન
કરીને જરૂર સુધારશે.

માનવતાની વિકાસ સિદ્ધિ માટે આટલું.

જરૂર કરો.

- ૧ પાપ મિત્રોનો સંગ તજો.
- ૨ કલ્યાણ ધર્મ મિત્રોનો સંગ કરો.
- ૩ વેપ વિગેરેમાં ઉચિત વ્યવહાર મર્યાદાને ન લંઘો.
- ૪ વગ્નિ, ઉપકારી જનોનું સન્માન કરો.
- ૫ દિતૈવી વૃદ્ધ જનોની મુસત્રાદને અનુસરો.
- ૬ દાનાદિ સ્વકર્મેમાં પ્રવૃત્તિ રાખો.

૭ તારક શ્રી જિનેશ્વરદેવની લગ્ન પૂજા કરો.

૮ તારક સાધુ મહાત્માને અરાબર ઓળખો.

૯ વિધિ મુજબ તેઓની સેવા કરો.

૧૦ તેમની પાસે નિરંતર ધર્મશાસ્ત્રનું શ્રવણ કરો.

૧૧ તત્ત્વનું પ્રયત્નથી ચિંતન કરો.

૧૨ દુઃખના સમયે ધૈર્ય ધારણ કરો.

૧૩ દરેક કામમાં લવિષ્યના પરિણામનો વિચાર કરી પગકું લે.

૧૪ માથે મૃત્યુ છે તે જૂલો નહિ.

૧૫ આત્માનો પરલોક જગાડે તે કામ કરો નહિ.

૧૬ નમસ્કારાદિક મંગલજાપ કરવાનું ધ્યાન રાખો.

૧૭ સન્ધ્યારત્રિ સાંભળી તે તે મહાપુરુષોના ચરિતા દાખલા લો,
પડતાના દાખલા ન લો.

૧૮ આત્મસમાધિમાં વિક્ષેપ કારક હોય તે છોડી દો.

૧૯ સર્પછવો પ્રત્યે પ્રેમ અને હિદયતા રાખો.

૨૦ ક્ષમાદિક સદ્ગુણોમાં ચિત્તની ધારણા રાખો.

૨૧ સત્ક્રિયાઓ કરવામાં આગસ ન રાખો, દીલની એકાગ્રતા
કેળવો.

इति श्रीनित्यनियम-जीवनव्रते चतुर्थो विभागः समाप्तः ।

ઉપસંહાર

મહુને એ મુદ્દલ ખ્યાલ નથી આવ્યો કે ‘ મહારી કલમથી આટલું લખાવાનું છે. ’ વ્યાખ્યાન સાંભળનારા સુત્રાવકોની એ વિનંતી થઈ કે ‘ જૈન જીવન માટે ઉપયોગી થોડા નિયમો વિગેરે જો લખી આપો તો બહુ ઉપકાર થાય. ’ પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુષણા મહાપર્વની શરૂઆતમાં મહેં લખવાનું શરૂ કર્યું. જૈન જીવનને ઉપયોગી વસ્તુ જેમ જેમ વિચારમાં આવતી ગઈ તેમ તેમ કલમ આગળ વધતી ચાલી. છતાં વધુ વિસ્તાર અને લંબાણ ન થઈ જાય. એ ચિંતા તો મુખ્ય રહ્યા જ કરતી હતી. સાથે સાથે આચારમાં મૂકી શકાય તેવી જૈન-કહેા કે શુદ્ધ નૈતિક જીવનને ઉપયોગી જાણત જનતા સુધી ન રહી જાય, એ ધ્યાન પણ મનનો કાબૂ મૂકતું ન હતું. આ જનને વિચારો લક્ષ્યમાં રાખીને તેને ઘટિત ન્યાય આપવાનો શક્ય પ્રયાસ મહેં આ પુસ્તિકામાં વર્તમાન ઉપયોગે કર્યો છે. વાંચકો તેનો પરિપૂર્ણ લાભ ઉઠાવશે, તેવી હું આશા રાખું છું.

આ પુસ્તિકા ચાર વિભાગોમાં પૂર્ણ થાય છે. પ્રથમ વિભાગમાં નિયમાવલી આપી છે. તેમાં સ્વજીવનને

હિતકારક ૧૦૧ કલમો લખી છે. ખીજા વિભાગમાં સમ્યક્ત્વ, આરવ્રતો, તેના પેટાનિયમો, જયણા, દ્યેય, અને અતિચારો વિગેરે સાથે સમજાવ્યા છે. ત્રિજા વિભાગમાં પરમાર્હત શ્રી કુમારપાલ મહારાજનાં દ્વાદશવ્રત વિગેરે વસ્તુ આવેળી છે. ચોથા વિભાગમાં જ્ઞાનાચારાદિ પાંચ આચારો અને ખીજા ચાલુ જીવનની ટેટલીક ઉપયોગી વિધિઓ જતાવી છે. આ વાંચવા, વિચારવા, અને સમજવાથી દરેકને આત્મા વ્રત, નિયમ કેપી અવિનશ્વર ધન સંપત્તિવાળો જનશે, દાનાદિ કુશલ ધર્મકર્મોમાં ઉજમાળ જનશે, એવી મહારી ખાત્રી છે.

આ પુસ્તિકાના આવેળનમાં મહેં શ્રી શ્રાદ્ધપ્રતિ-
ક્રમણુ સૂત્ર વૃત્તિ, શ્રાદ્ધવિધિ, કુમારપાલ
પ્રખંધ. કુમારપાલ પ્રતિબોધ, શ્રી સમ્યક્ત્વ
મૂલ આર વ્રત સંક્ષિપ્ત ટીપ, (હીંદી તથા ગુજરાતી),
વિવિધ પ્રશ્નોત્તર, લલિતવિસ્તર વૃત્તિ, તપા-
ખરતર સંવાદ, આદિ શાસ્ત્રાદર્શોની સહાય લીધી
છે. તે તે અંધકરો અને સંપાદક મહાનુભાવોને આ
સ્થળે કૃતજ્ઞતાથી યાદ કર્યા વિના હું રહી શકતો નથી.

સં. ૨૦૦૨ ના અષાઢ માસ, કૃત્તિક પક્ષ, અમાસ
તિથિ, રવિવારે, પરમગુરુદેવ શ્રી તપાગચ્છ-ગગન-દ્વિભણિ,
સિદ્ધાન્ત મહોદધિ સચ્ચારિત્ર ચૂડામણિ પૂ. પા. આચાર્યશ્રવર
શ્રીમદ્વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજીના સુપ્રસાદથી તેઓશ્રીના પદ્મર
શિષ્યાણુ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજયજગન્નૃસૂરીશ્વરે, જ્ઞાનાદિ-
રત્નત્રયીરક્ત સ્વશિષ્ય પ્રશિષ્ય મુનિવરે શ્રી વધમાનવિજયજી,
રૈવતવિજયજી, કૌસ્તુભવિજયજી, નિત્યાનન્દવિજયજી,
દેવભદ્રવિજયજી, સાથે શ્રી પાદરા શહેરની શ્રી સંભવનાથ
જૈનશાસ્ત્રામાં અખિલ શ્રી સંઘને મહામંગલકારી ચાતુર્માસ
રહીને માનવસમાજને અતિ કલ્યાણકરે 'આ નિત્યનિયમે
અને જીવનવ્રતો' નામની આ બીજી આવૃત્તિ રૂપ કૃતિ પૂર્ણ
કરી છે.

ચિરં જયતુ સ્થિરં નન્દતુ ।

-

- (૮) રસનાણિજ્ય-મધ, માંસ, માખણ, દૂધ, ઘી, તેલ
આદિના વેપાર કરવા તે,
- (૯) વિપનાણિજ્ય-વિપ, (અરીણ, સોમલ) શસ્ત્ર, કાદાળા,
પાવડા, હલ આદિના વેપાર કરવા તે,
- (૧૦) કેશનાણિજ્ય-દાસાદિ મનુષ્ય તથા ગવાદિ તિર્યચોના
વેપાર કરવા તે,
- (૧૧) ધંત્રપીલન કર્મ-મીલ, જીન, ઘટ્ટી, ઘાણી આદીના,
વેપાર કરવા તે,
- (૧૨) નિર્લાંછન કર્મ-પશુપંખીનાં પુછડાં કાપવાં, પીઠ ગાળવી,
ડામ દેવા, ખસી કરવા, વિગેરે કર્મ કરવાં કરાવવાં તે,
- (૧૩) દવદાનકર્મ-ખેતરે અથવા જંગલોમાં અગ્નિ આપવા તે,
- (૧૪) જલશોષણ કર્મ-કુવા, તલાવ, સરોવર ઉલેચવા,
નહેરો કાઢવી, પાણી સુકવવાં, વિગેરે કર્મ કરવાં તે,
- (૧૫) અસતી રોપણ-મેના, બોપટ, કુતરાં, વેશ્યાદિ સ્ત્રીઓ
પોપવી અને તેમની કમાણી વિગેરે મેળવવાના ધંધા
કરવા તે.

આવી જ ણીજી જે જલ્લાદ, દરોગા વિગેરેની કઠોર
કર્મ વૃત્તિઓ હોય તે પણ નહિ કરવી. કર્માદાનો જાતે
કરવા કરાવવાથી લાગે છે. રેલ્લે, મીલો, કારખાનાંઓ
વિગેરેના શેરો ધરાવવાથી તેમજ સુદ્ધની લોનો વિગેરેથી

પણ ભયંકર કર્મદાનો લાગે છે. આ કારણથી આ
 મતના વીસે અતિચારોથી બચવાનું યથાયોગ્ય ધ્યાન
 રાખવું.

નોંધ:—